

ҚР Білім және ғылым министрлігі
С.Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті
Қазақстан тарихы және әлеуметтік – гуманитарлық пәндер кафедрасы

Министерство образования и науки РК
Восточно-Казахстанский государственный университет им. С. Аманжолова
Кафедра истории Казахстана и социально-гуманитарных дисциплин

**«САЯСИ ҚУҒЫН – СҮРГІН ТАРИХЫ (1920-1950 жж.)»
АНДАТПАЛЫ БИБЛИОГРАФИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШ**

**БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ АННОТИРОВАННЫЙ УКАЗАТЕЛЬ
«ИСТОРИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ (1920-1950-е гг.)»**

Өскемен-Усть-Каменогорск, 2018

УДК 016:94 (574.42)
ББК 78:5:94(5К23)

**Аубакирова Ж.С., Булгынбаева А.К., Жанбосинова А.С.,
Жириндинова К.Р.**

**«Саяси қуғын – сүргін тарихы (1920-1950 жж.)» аңдатпалы
библиографиялық көрсеткіш**

Библиографиялық көрсеткіш 1920-1950- жылдары Шығыс Қазақстандағы саяси қуғын – сүргін тарихын қарастырған еңбектердің негізгі тізімінен тұрады. Көрсеткішке журналдарда, жинақтарда жарияланған маңызды мақалалар, монографиялар, сонымен қатар, қазіргі кезеңдегі зерттеулер енгізілген. Библиография қазақ және орыс тілдерінде алфавиттік тәртіппен ұсынылады.

«Саяси қуғын – сүргін тарихы (1920-1950 жж.)» аңдатпалы библиографиялық көрсеткіші ҚР БҒМ ҒК ЖТН: АР05130870 «Саяси қуғын – сүргін құрбандары туралы жады (1920-1950 жж) және оны Қазақстанның сакральды ландшафында белгілеу (Шығыс Қазақстан мысалында)»

**Аубакирова Ж.С., Булгынбаева А.К., Жанбосинова А.С.,
Жириндинова К.Р.**

Библиографический аннотированный указатель «История политических репрессий (1920-1950-е гг.)»

Библиографический указатель содержит основной список работ с аннотациями, освещающих историю политических репрессий в Восточном Казахстане в 1920-1950-е годы. В указатель включены наиболее значительные статьи из журналов, сборников, монографии, а также новейшие исследования. Библиография представлена на казахском и русском языках в алфавитном порядке.

Библиографический аннотированный указатель «История политических репрессий (1920-1950-е гг.)» выполнен в рамках Проекта КН МОН РК ИРН: АР05130870 «Память о жертвах политических репрессий (1920-1950-е гг.) и ее фиксация в сакральном ландшафте Казахстана (на примере Восточного Казахстана)»

УДК 016:94 (574.42)
ББК 78:5:94(5К23)
И90 ©

Абдыгалиулы Б.

Войско Алаш. Казахские части в составе Белой армии (1918-1920 гг). - Астана: Фолиант, 2017. - 416 с.

Аннотация:

Книга посвящена драматичному периоду гражданской войны (1918-1920 годы) в Казахстане. На основе документальных материалов государственных архивов, опубликованных материалов, мемуарной и научной литературы воссозданы основные эпизоды истории Алашского войска, в научный оборот введены неизвестные и малоизвестные документы. В книге также рассматривается создание войск Алаш в Семее и ее роль в становлении Алаш Орды.

Алдажуманов К.С.

Қазақстандағы 30-жылдардағы ашаршылық пен саяси-қуғын сүргін тарихынан // Отан тарихы – 2013. №4 176-184 б.

Аңдатпа:

Мақалада 30-жылдардағы Қазақстандағы жаппай ашаршылық пен қуғын-сүргін дүрбелеңі зерттелген. Жаңа деректер негізінде онда бұрынғы КСРО көлемінде болған 1937-1938 жылдардағы «Үлкен террор» Қазақстанда, басқа аймақтарға қарағанда 1920- жылдардың соңы – 30-жылдардың бас кезінен бастау алады деген қорытынды жасалған.

Алпысбаева Г.А., Саяхимова Ш.Н.

Судьбы немецких семей в Казахстане (вторая половина XIX-XX вв.)// Отан тарихы – 2016 №3 (75). С.80-89.

Аннотация:

В статье показана судьба семей немецкой общины, которая эмигрировала в конце XIX века из Германии в Россию. Авторами исследована история миграции членов протестантской религиозной общины «Движение исход», сторонники которой, не найдя поддержки в Германии, эмигрировали и обосновались на Северном Кавказе. В контексте исторических событий XX века показана жизнь и судьба немцев, депортированных в Казахстан, в том числе и Восточный регион. На основе документальных материалов и свидетельств очевидцев тех событий рассмотрена проблема депортации народов во взаимосвязи с внутренней обстановкой в стране.

Алаш-Орда: қазақ мемлекеттілігінің қалыптасуы және қазіргі заман: Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы. // Сборник материалов Международной научно-практической конференции Алаш Орда: истоки казахской государственности и современность Бас редактор Ә.Ә. Қуандықов. – Өскемен: С. Аманжолов атындағы ШҚМУ «Берел» баспасы, 2013. – 242 б.

Аннотация:

Материалы конференции посвящены истории Алаш и Алаш Орде, ее теоретико-методологическим и концептуальным проблемам, месте и роли партии Алаш в геополитическом евразийском пространстве. В

научном сборнике нашли отражение вопросы становления движения Алаш и формирование автономии Алаш, рассмотрены философские проблемы национальной идеи Алаш в контексте современности, социально-экономические и политико-правовые воззрения деятелей Алаш, показана значимость научно-творческого наследия национальной интеллигенции и ее деятельности по созданию Казахской государственности.

Әке мен бала – Мұхамедхан Сейтқұлов пен Қайым Мұхамедханов – Отан патриоттары – Алматы, 2017. - 120 бет.

Аңдатпа:

Қайым Мұхамедхановтың әкесі М. Сейтқұлов білімді, алашордашы, ислам уағыздаушысы болған адам. Оның қазақ мәдениетінің белгілі қайраткерлерін қалыптастыру жолындағы еңбегі ерен. Ол көптеген қолжазбалар мен тарихи өлең - жырларды жинақтаушы және мәдени мұраны сақтаушы. Ал, абайтанушы ғалым Қайым Мұхамедханов қолжазбалар мен мұрағат материалдарын анықтап, сақтап, Абай, Шәкәрім, Әуезов Алаш зиялыларының шығармашылығын зерттеудің тұтастай ғылыми бағытына жол салды. Бұл кітапта әкелі-балалы М. Сейтқұлов пен Қ. Мұхамедхановтың қазақ ұлтының болашағы мен ғылымына қосқан үлесі айшықталады. Сондай-ақ кітапта замандастарының Қайым Мұхамедханов туралы пікірлері, ғалымға арналған өлеңдердің библиографиясы, естеліктер берілген.

Бургарт Л. А.

Немецкое население в Восточном Казахстане в 1941-1956 гг. Усть-Каменогорск. 2001 – 374 с.

Аннотация:

Монография посвящена истории немецкого населения в Восточно-Казахстанской области в 1941-1956 гг. На основе широкого круга источников рассматривается депортация немецкого населения на территорию Восточного Казахстана и положение немцев в период войны. Автор анализирует хозяйственно-экономическое и политическое положение немецкого населения региона, а также демографические процессы в его среде на протяжении всего периода.

Бургарт Л. А.

Агентурно-оперативная деятельность органов МВД-КГБ СССР в отношении немецкого населения в условиях режима спецпоселения в 1948-1955 гг. (на примере Восточного Казахстана) // Немцы СССР в годы Великой Отечественной войны и в первое послевоенное десятилетие: 1941-1955 гг.: материалы 7-й международной научной конференции. Москва, 19-22 октября 2000 г. М., 2001. С. 409-443.

Аннотация:

В статье рассматривается вопрос организации агентурно-оперативной деятельности отдела спецпоселений (9 отдела), отдела «П» - МВД-КГБ СССР, в чьем ведении непосредственно находились спецпоселенцы

после установления особого режима, выделяются основные цели и задачи, законодательная база, методы, приемы и результаты агентурно-оперативной деятельности. В ходе анализа значительного объема архивных материалов было проведено сравнение «негласного надзора» в отношении немецкого и чеченского населения, определены место и роль «негласного надзора» в общей системе мер, направленных на установление и ужесточение особого дискриминационного режима в отношении целого ряда народов в СССР.

Бургарт Л.А.

Судьба человека - судьба народа. Личные дела немцев-спецпоселенцев как источник по проблеме депортации и режима спецпоселения // Репрессии против российских немцев. Наказанный народ: По материалам конф. «Репрессии против российских немцев в Советском Союзе в контексте советской национальной политики», провед. Нем. культ, центром им. Гёте в Москве совместно с о-вом «Мемориал», 18-20 нояб. 1998 г. - М., 1999. - С. 180-187.

Аннотация:

Статья посвящена рассмотрению и анализу личных и следственных дел немцев-спецпоселенцев. Эти документы, хранящиеся в архивах УВД, позволяют понять, как реально действовала репрессивная машина – не только на уровне постановлений, указов и директив, а применительно к конкретным людям и частным судьбам. Система оперативного учета, тотальной слежки, насаждения агентов и осведомителей, что является основой формирования спецпоселения.

Бургарт Л.А.

Депортация немцев в Восточно-Казахстанскую область и жизнь на спецпоселении (1941-1956 гг.): Источники и состояние проблемы // Российские немцы: Проблемы истории, языка и современного положения: Материалы Международной научной конференции, Анапа, 20-25 сент. 1995 г. - М.: МСНК-пресс, 1996. - С. 116-126.

Аннотация:

Статья посвящена рассмотрению условий процесса депортации немцев в Восточно-Казахстанскую область по годам, и доказывает, что процесс переселения имел характер военной операции с присущими ей грубыми формами и методами, а также анализ жизни депортированных в условиях спецпоселений. Спецпоселение рассматривается как особый феномен в истории Советского Союза. Дается анализ основных документов НКВД в отношении, переселенных и деление немцев на определенные социальные категории, факты, повлиявшие на разрушение национальной идентичности немцев в 1941 – 1945 году.

Бургарт Л.А.

Влияние массовых депортаций и трудовых мобилизаций на формирование Караганды как центра католической веры в СССР // Этнодемографические процессы в Казахстане и сопредельных территориях: сборник научных трудов VIII Международной научно-

практической конференции, Усть-Каменогорск, 2-3 февраля 2007 г. - Усть-Каменогорск: «Медиа-Альянс», 2007. - С. 59-69.

Аннотация:

В статье раскрыты основные факторы, способствовавшие превращению Караганды в центр возрождения католической веры и развития Католической церкви не только республиканского, но и всесоюзного значения. В первую очередь, это значительное увеличение католического населения в Карагандинской области за счет размещения в этом регионе депортированного польского и немецкого населения в период с 1937 по 1942 гг., массовых мобилизаций в промышленности в 1942-1944 гг. Второй фактор, это наличие в регионе мощного потенциала духовных кадров, самоотреченное служение ссыльных священников. Жертвы и лишения, пережитые десятками тысяч людей в ходе массовых принудительных перемещений населения, вопреки разрушительной политике тоталитарного режима, в итоге привели к тому, что Караганда стала "вторым Римом".

Бургарт Л.А.

Миграционные процессы среди немецкого населения в условиях режима спецпоселения в 1949-1955 гг. (на примере Восточного Казахстана)// Миграционные процессы среди российских немцев: исторический аспект. Материалы международной научной конференции. - Анапа, 26-30 сентября 1997 г. - М.: МСНК-пресс, 1998. - С. 350-358.

Аннотация:

В статье рассматриваются вопросы, связанные с перемещениями немцев-спецпоселенцев, размещенных в ВКО, которые находились под контролем 35 спец комендатур. Определена общая численность прибывающих и убывающих спецпоселенцев в период с 1949 г. По 1955 г., установлены соотношения миграций внутри республики и за ее пределами, численности мигрантов мужчин к женщинам. Выделены особенности миграций среди различных категорий спецпоселенцев: «выселенных по решению правительства», «местных», «мобилизованных в промышленность», «репатриированных». Определена общая динамика миграции по годам и кварталам, география перемещений, особенности «регулирования» миграций на протяжении рассматриваемого периода со стороны властей и поведение немцев в зависимости от обстановки, сложившейся на местах.

Бургарт Л.А.

Немецкие поселения в Восточном Казахстане (1901-1941 гг.): историография, источники, периодизация развития // Немцы России и СССР: 1901-1941 гг. Материалы международной научной конференции. Москва, 17-19 сентября 1999 г. - М.: Готика, 2000. - С. 381-403.

Аннотация:

Рассматривается история возникновения немецких поселений в Восточном Казахстане, дан анализ историографии, в которой разработаны

вопросы, связанные с характеристикой процесса миграции немцев в Сибирь и Степной край, отмечено, что неисследованными остаются региональные особенности миграций. Освещены источники: материалы переписей, архивные материалы, в том числе ранее не опубликованные, коллекции и экспонаты музеев, воспоминания современников. Дана периодизация возникновения немецких поселений на территории Восточного Казахстана.

Бургарт Л.А.

Немецкие поселения в Восточном Казахстане. Этапы исторического развития (1900-1941 гг.) (на рус. и нем. яз.) // История российских немцев. Доклады, подготовленные слушателями семинара молодых историков в 1999 году. - Мамонтовка (Москва): Готика, 2000. - С. 3-13.

Аннотация:

В статье рассмотрен процесс миграции немцев на территорию Восточного Казахстана в рамках масштабного процесса немецкой крестьянской колонизации Сибири и Степного края. По материалам архивов и музеев восстановлены детали процесса образования дочерних поселений в регионе, выделены основные периоды. Рассмотрена история развития немецких хозяйств на различных исторических этапах. Отражены условия жизни немцев в период репрессий.

Бургарт Л.А.

Немцы-переселенцы в Восточно-Казахстанской области в 1941-1945 гг. // Материалы научно-теоретической конференции, посвящённой 50-летию Победы. - Усть-Каменогорск, 1995. - С. 90-98.

Аннотация:

В статье рассмотрен процесс депортации немцев на территорию ВКО, предпринята попытка анализа проблемы положения немецкого населения СССР в годы ВОВ в условиях режима спецпоселения в региональном разрезе. Выявлены условия проживания немцев в период переселения и процесса адаптации в годы ВОВ. Выявлены последствия общегосударственного процесса мобилизации трудоспособной части немецкого населения в «рабочие колонны».

Бургарт Л.А.

Оперативно-агентурный контроль НКВД в отношении миграционных движений немцев-спецпоселенцев в ВКО в 1945-начале 50-х гг. // Этнодемографические процессы в Казахстане и сопредельных территориях в XX веке. Материалы международной научной конференции. - Усть-Каменогорск, 1998. - С. 68-71.

Аннотация:

Статья посвящена рассмотрению и анализу контроля НКВД за спецпоселенцами, также представлена организация оперативно – агентурной деятельности НКВД, выделены основные цели и задачи, законодательная база, методы и приемы, непосредственно результаты проводимой «тотальной» политики в отношении немцев – переселенцев

ВКО на основании архивных данных. Определена роль «негласного надзора» в общей системе мер, направленных на установление и ужесточение особого дискриминационного режима в отношении многих народов в СССР.

Бургарт Л.А.

Особенности демографического поведения немцев Восточного Казахстана в условиях режима спецпоселения (1941-1956) // История немцев Центральной Азии. Материалы международной научной конференции. - Алматы, 1998. - С. 129-138.

Аннотация:

В статье подробно проанализирован процесс депортации немецкого народа на территорию ВКО, а также дан анализ в цифрах. Рассмотрено хозяйственно – экономическое и политическое положение немцев в период ВОВ. Выделены основные причины, повлиявшие на резкий спад рождаемости, а также на высокую смертность, что явилось закономерностью, при политическом статусе немцев в этот период в законодательном плане, который отличался своей неопределенностью, как и вопрос о дальнейшей судьбе немцев на территории союзных республик в целом.

Бургарт Л.А.

Отечественная историография российских немцев: «печать» депортации //Память, ответственность и будущее. Материалы международной научно-практической конференции, посвящённой 70-летию депортации российских немцев. - Барнаул, 10-11 сентября 2011. - Барнаул, 2011. - С. 324-338.

Аннотация:

Поэтапно раскрывается историография российских немцев с оценкой внутреннего содержания. Недостаточность данных материалов компенсирована анализом литературы, содержащей важные устные источники - воспоминания немцев о депортации. Рассматриваются такие понятия как "историческая память" и "амнезия", методологические подходы к истории российских немцев. Выделяются непосредственные прямые и производные проявления "печати депортации". Одним из самых значительных последствий явилось, по мнению автора, закрытость архивов, отсутствие доступа к документам с грифом «секретно», а также к источникам по теме депортации.

Бургарт Л.А.

Разрушение религиозного уклада жизни немецкого населения вследствие депортации и принципиальные подходы современной отечественной историографии к определению места и роли религии в истории немцев в России и СССР // Начальный период Великой Отечественной войны и депортация российских немцев: взгляды и оценки через 70 лет: Материалы 3-й международной научно-практической конференции. - Саратов, 26-28 августа 2011 г. - М.: «МСНК-пресс», 2011. - С.194-224.

Аннотация:

В статье раскрывается процесс разрушения религиозного уклада жизни немецкого населения вследствие депортации, как в условиях репрессивной и антирелигиозной политики уделом всех без исключения религиозных групп немецкого населения на долгие годы стала "катакомбная церковь" - подпольная религиозная жизнь в молитвенных группах, чаще всего без священников, пасторов и проповедников. Дан аналитический обзор историографии данного вопроса (германской, советской, казахстанской).

Бургарт Л.А.

Сельское немецкое население Казахстана в XX веке (по материалам всеобщих переписей населения) // Ключевые проблемы истории российских немцев. Материалы X Международной научной конференции Международной ассоциации исследователей истории и культуры российских немцев. - М., 2004. - С. 473-499.

Аннотация:

В статье представлены основные этнодемографические характеристики сельского немецкого населения Казахстана, выделены основные этапы его историко-демографического развития. На основе анализа статистических источников, в первую очередь материалов всеобщих переписей населения, выделены особенности демографического развития сельского немецкого населения в сравнении с городским (динамика численности населения, региональные особенности размещения, уровень грамотности и другие). Некоторые демографические характеристики сельских немцев даны в сравнении с другими этносами Казахстана.

Булгынбаева А.К.

XX ғасырдың 20 - жылдарындағы Шығыс Қазақстанның шеткері аймағынан халықтың Қытайға қоныс аудару үрдістері. С.Аманжолов атындағы ШҚМУ 55-жылдығына арналған «Аманжолов оқулары-2007» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары. Өскемен, 2007. - 4-бөлім. - 30-34 бет.

Аңдатпа:

Ғылыми жұмыста қазақ ауылдарына үлкен соққы болған Кеңес өкіметінің орнауымен қатар басталған бай - кулактарды қуғын - сүргін үдерісі және тәркілеу үдерісі кезінде ауыл қазақтарының әлеуметтік жағдайларының құлдырауынан ел тұрғындарының шет елге жаппай қоныс аударуының барысы сипатталған.

Булгынбаева А.К.

XX ғасырдың 30-жылдарындағы Шығыс Қазақстанның шекаралық аймағының саяси, әлеуметтік-экономикалық жағдай. Алтай в Евразийском пространстве: исторические традиции и перспективы межрегионального сотрудничества: Сб. Научных трудов

международной научно-практической конференций. Усть-Каменогорск; «Усть-Каменогорский печатный двор», 2008, часть I. С.62-71

Аңдатпа:

Ғылыми жұмыста Кеңес өкіметінің ұжымдастыру мен тәркілеу үдерістері барысының Шығыс Қазақстанның шекара аймақтарына әсері мен салдары мұрағат құжаттары негізінде сарапталған. Соның ішінде, Қытайға жақын аудандардағы көші-қон үдерістерінің себептері мен салдары туралы нақтылы мәліметтер берілген.

Булгынбаева А.К.

XX ғасырдың 20 - жылдарындағы Шығыс Қазақстанның шеткері аймақтарға қоныс аудару үрдісі. Қазақстан және Германия: қазіргі замандағы дамудың өзекті мәселелері. Ғылыми еңбектер жинағы. - С.Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2008. - 30-32 бет

Аңдатпа:

XX ғасырдың 20 жылдарындағы Шығыс Қазақстанның шеткі аймақтарындағы Кеңестік қуғын - сүргін мен тәркілеуден қашқан қазақ халқының Қытай асып, қоныстануға жасаған әрекеттері мен олардың салдары туралы мағлұматтар мұрағат құжаттары негізінде сипатталып берілген.

Булгынбаева А.К.

XX ғасырдың 20-жылдарындағы Шығыс Қазақстанның әкімшілік – аумақтық жағдайы //Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті Хабаршысы. - 2010. - №2(57). - 104-108 бет.

Аңдатпа:

Мақалада XX ғасырдың 20-жылдарындағы Шығыс Қазақстанның әкімшілік - аумақтық жағдайындағы өзгерістермен қатар жүрген үдерістер мен олардың салдары туралы мұрағат құжаттары негізінде сипатталып талдау жасалған.

Булгынбаева А.К.

XX ғ. 20-30 жж. Қазақстандағы кулактардың дүние мүлкін тәркілеу тарихына жаңа ғылыми көзқарастар. «Қазіргі заман және гуманитарлық ғылым» ҚР Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған үшінші халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. Конференция материалдары. 5-6 желтоқсан 2016.

Аңдатпа:

Мақалада XX ғ. 20-30 жылдарындағы Қазақстандағы және сондай-ақ Шығыс Қазақстан өлкесіндегі кулактардың дүние мүлкін тәркілеу үдерісі және бұл үдерістің кулак жанұяларына тигізген әлеуметтік салдары туралы мәліметтер беріліп талданған.

Булгынбаева А.К.

XX ғасырдың 20 - жылдарындағы Шығыс Қазақстанның Кеңестік әлеуметтік құрылымдарының қызметтері //Шәкәрім атындағы МУ Хабаршысы. - 2017. - №1. -

Аңдатпа:

Ғылыми мақалада Шығыс Қазақстанның ХХ ғасырдың 20- жылдарындағы әлеуметтік құрылымдарының ұйымдастырылуы мен қызметтері мұрағат деректері мәліметтерімен сұрыпталып, талдау жасалынған. Жаңа орнаған кеңестік үкіметтің халықтың әлеуметтік жағдайын жақсартуға тырысу әрекеттері, соның ішінде сауатсыздықты жою мен денсаулық сақтау салаларында жасаған жұмыстары сарапталды.

Булгынбаева А.К.

Ұжымдастыру шаралары және оның Шығыс Қазақстанда жүргізілу барысы мен салдары //Шығыс аймақтық хабаршысы. - 2017.- № 2. - 111-120 бет.

Аңдатпа:

Мақалада ұжымдастыру шараларының барысы мен оның Қазақстанда соның ішінде Шығыс Қазақстанда ұжымдастырудың жүруі мен барысы және салдары туралы деректер жинақталып, талдау жасалынған. Кеңес қоғамындағы өзгерістер 1920-1930 жылдары қалыптасқан тоталитарлық режим жүйесінде, халықты құрбан етумен іске асырылуы, ауыл шаруашылығын ұжымдық негізде, қайта құрудан көрінді. Әкімшіл-әміршілдік жүйе, ұжымдастыру идеясын бұзып, ауыл - шаруашылығының экономикалық заңдылықтарына жатпайтын бетбұрыс жасалуы, адамдардың өмірлік мүдделері аяққа басылып, істі мерзімінен бұрын орындату көзделген әрекеттер барысы сипатталды.

Булгынбаева А.К.

1918-1936 жылдардағы РСФРО - дағы сайлау жүйесі және азаматтарды сайлау құқығынан айыру (Семей губерниясы). Сборник материалов Международной научно-практической конференции посвященной 85-летию Восточно-Казахстанской области. Усть – Каменогорск, 2017.

Аңдатпа:

Мақалада 1918-1936 жылдар кезеңінде РСФСР мен КСРО-дағы сайлау формаларының өзгеруі мен жалпы сайлаулық жүйенің өзгеруі және сайлау құқығын шектеу үдерісінің жаппай белең алуы, азаматтардың құқықтарының шектелуі олардың әлеуметтік жағдайына әсері мен салдары сипатталған.

Булгынбаева А.К.

Служба социальных структур Восточного Казахстана в 20 годы ХХ века.

Аңдатпа:

В статье сделан отбор и анализ архивных данных о социальной политике советской власти на примере Восточного Казахстана в 20-е годы ХХ века. Дан анализ социальных мероприятий властных структур в области здравоохранения, образования.

Булгынбаева А.К.

Қытайдан Шығыс Қазақстан өңіріне халықтың қайта оралу жағдайлары (ХХ ғасырдың 30-40 жылдары).// Қазақстандағы және шекаралас

территориялардағы этнодемографиялық үрдістер. 28-29 қыркүйек 2017 ж., Өскемен қаласы.

Аңдатпа:

Мақалада ХХ ғасырдың 30-40 жылдарындағы Шығыс Қазақстанда кеңес өкіметінің күштеу саясатының салдарынан шетелге қоныс аударған халықтың елге қайта оралу үдерістері, салдары мұрағат құжаттары негізінде алынып сипатталып, талданылып тұжырымдалған.

Булгынбаева А.К.

ХХ ғасырдың 30-40 жылдарындағы Шығыс Қазақстан өңіріндегі адамдарды сайлау құқығынан айыру жағдайлары. //Хабаршы-Вестник КазНПУ им. Абая. - 2018ж. - №1.

Аңдатпа:

Мақалада асыра сілтеу салдарынан, ХХ ғасырдың 30-40 жылдарындағы Шығыс Қазақстан өңіріндегі азаматтардың құқықтарының әр түрлі себептермен шектелгендігін және оларды сайлау құқығынан айыру жағдайлары болғандығы туралы баяндалады және салдары талданылған.

Восточное отделение правительства Алаш Орды. Сборник документов. Семей, 2010. – 425 с.

Аннотация:

Книга содержит богатый материал архивных источников о Восточном отделении правительства Алаш Орда. Подлинные документы раскрывают фундаментальные основы формирования национальной государственности в великой степи. Книга рассчитана на научных работников и для тех, кто интересуется историей Отечества.

Город Алаш. Сборник документов. Е. Сыдыков, В. Кашляк (Составители), Семей, 2010. – 366 с.

Аннотация:

В книге собраны документы, раскрывающие историю возникновения на территории современного города Семей – города Алаш, название которого тесно связано с движением Алашорда. Сборник состоит из двух частей: «Документы до 1917 г.», «Документы 1917-1927 гг.»

Депортация народов и проблема прав человека. Материалы семинара. Алматы, 12 июня 1997 г. - Алматы: Фонд «XXI век», 1998. - 82 с.

Аннотация:

В книге представлены мнения и оценки событий, высказанные участниками семинара в виде докладов и выступлений. В ней затрагиваются такие вопросы, как некоторые аспекты изучения истории депортированных народов, депортация народов и политико-правовые проблемы, размещение депортированных народов и др.

Депортированные в Казахстан народы. - Алматы; «Арыс»-«Казахстан», 1998. - 428 с.

Аннотация:

Данный сборник является одним из основополагающих трудов в отечественной историографии по проблемам преступлений тоталитаризма, репрессий и депортаций народов в 30-40-е гг. XX века. Известными историками, политологами на документальной основе показаны многие аспекты депортации народов, их жизнь в республике. В сборнике определены основные проблемы и дальнейшие направления в изучении истории депортированных народов.

«Из истории депортаций. Казахстан. 1935-1939 гг.».

Аннотация:

В сборнике видовой состав документов разнообразен: директивные документы, стенограммы при руководстве, протоколы заседаний партийных бюро, официальная переписка, письма отдельных граждан, отчеты, донесения и т.д. Документы систематизированы по тематико-хронологическому признаку, опубликовано 289 документов, из них впервые 232. В сборник введено несколько документов, отражающих численный состав населения Казахстана в рассматриваемый период. Небольшой раздел представлен воспоминаниями. Научно-справочный аппарат имеет географический и предметный указатели.

Ескенди́ров М.

Восточный Казахстан в годы силовой модернизации (1926-1939 гг.): дисс...канд. ист. наук. – Алматы, 2001. – 127 с.

Аннотация:

Диссертация раскрывает историю силовой модернизации Восточного Казахстана. Автор, опираясь на множество интересных архивных материалах, впервые вводимых в исторический оборот демонстрирует политику советского государства в области и ее последствия для населения региона.

Ескенди́ров М.Г., Каримов М.К.

Ә.Бөкейханов Алаш қозғалысының басында // «Алтай мұралары» халықаралық ғылыми практикалық конференция Монголия. Баян Өлгей, 2017

Аңдатпа:

Авторлар Алаштың көшбасшысы Ә.Бөкейхановтың қоғамдық қызметін талдап, соның ішінде Семей қаласында атқарған қызметтеріне назар аударған. Ә.Бөкейхановтың Алаш қозғалысын дамытудағы идеологиялық бағыттары, тұжырымдамалары талданған. Сонымен қатар, кеңес өкіметінің қуғын – сүргін құрбаны ретіндегі тағдыры да тың деректермен толықтырылған.

Ескенди́ров М. Г.

Социальное и экономическое развитие Восточного Казахстана (вторая половина XIX-начало XXI вв.); Семипалатинский гос. пед. ин-т. – 2006

Аннотация:

Диссертация в широких хронологических рамках рассматривает актуальные вопросы социального и экономического развития Восточного Казахстана. Автор осветил трагические события региона в фокусе экономической модернизации и ее последствий.

Жаманбаева Л.К.

XX ғасырдың 20-40 жылдарындағы Шығыс Қазақстандағы діни мекемелер жайында//Сборник научных трудов Международной научно-практической конференции «Краеведческие чтения – 2017». Усть-Каменогорск. Изд-во «Берел» - 374 с. С.89-93.Аңдатпа:

Мақалада ШҚО Мемлекеттік мұрағатының деректері негізінде XX ғасырдың 20-40 жылдарындағы өлкеміздегі діни мекемелердің жағдайы, оларға кеңес үкіметінің көзқарасы туралы айтылып, діни орындардың жабылуы тарихы қарастырылған. Дін өкілдерінің кеңес өкіметінің дінге қатысты қуғын – сүргін саясатының құрбандары ретіндегі тағдырлары да назардан тыс қалмаған.

Жандабекова О.

Священник Герасимов – историк казахского народа // Казахстанская правда. – 1998. – 26 марта.

Аннотация:

Статья посвящена Б. Герасимову, известному краеведу, ученому, учредителю Семипалатинского подотдела Русского географического общества, репрессированному в 1937 г.

Жанбосинова А.С.

К вопросу о массовых репрессиях в Восточном Казахстане (по архивным материалам). Региональный вестник Востока, 1999. - № 3. - С.106-111.

Аннотация:

Архивная революция начала 90-х XX века выявила множество фактов ранее не доступных общественности, что обусловило всплеск интереса к истории политических репрессий. Автор анализирует возможности и содержание местных архивных материалов, способных раскрыть страницы истории массовых репрессий в Восточном Казахстане

Жанбосинова А.С.

Силовые структуры (НКВД) в годы Великой Отечественной войны. Материалы областной научно-практической конференции посвященной 60-летию Победы в Великой Отечественной войны. Усть-Каменогорск, 2005. С.71-79.

Аннотация:

На основе архивных материалов, автор показаны роль и место органов НКВД в политической структуре советского государства в военное время. Военное положение обусловило расширение судебных и внесудебных полномочий, изменение законодательно-правового поля обусловило жёсткость применяемых санкций НКВД. Автор показала героический вклад органов НКВД в борьбе с фашистским агрессором.

Жанбосинова А.С.

Личность в системе органов госбезопасности: социально-психологический портрет // Аманжоловские чтения - 2005. Материалы Международной научно-практической конференции Усть-Каменогорск, 2005. С.32-38.

Аннотация:

Применяя антропологический подхода, автор рассматривает систему отбора кадров в силовые ведомства, на основе архивных материалов приводит информацию о критериях подбора, анализирует содержание характеристик, показывает уровень образования, социальный статус и факторы, влияющие на их поведение.

Жанбосинова А.С.

Документы местных архивов силовых ведомств как источник изучения демографической статистики репрессированных// Актуальные проблемы этнической, культурной и религиозной толерантности коренных народов Русского и Монгольского Алтая: материалы 2 международной научной конференции 23-25 ноября 2008 г. Горно-Алтайск, 2008. С.83-89.

Аннотация:

Архивные материалы содержат информацию о формировании местных органов ВЧК, милиции, отделов юстиции и прокуратуры. Автором выделены две категории, персональные дела репрессированных, осужденных в уголовном порядке, доступные для исследования, документы силовых ведомств протоколы допроса, отчеты, донесения и пр., не доступные для исследования. Автор приводит структуру дел репрессированных по политическим обвинениям т.е. по статье 58 УК РСФСР.

Жанбосинова А.С.

Эволюция законодательно-правовой политики государства в отношении религиозного культа в 20-е годы XX века // Мировоззрение населения Южной Сибири и Центральной Азии в исторической ретроспективе: сборник научных трудов. - Барнаул: Азбука, 2009.- Вып.3. С.276-287.

Аннотация:

Автор показывает направленность первых актов советской власти, отделявших религию от государства и уничтожавших всякие привилегии церковных деятелей, переход церковных земель в распоряжение Советской власти, признание гражданских браков, передачу дела воспитания и образования из духовного ведомства в ведение Народного комиссариата по просвещению, что лишало церковь наиболее могучего средства религиозно-нравственного воспитания молодого поколения. Проводится анализ политики советского правительства к национальным окраинам, с целью недопущения их оттока создание Народного комиссариата по делам национальностей, разработку «Проекта

шариата», содержащего 15 разъяснений шариатских положений, соответствующих коммунистической доктрине.

Жанбосинова А.С.

Законодательно-правовые основы репрессивной политики по нацконтингенту в 1937 году // Центр Евразии (г. Семей) 2009. - №4(17). - С.125-130.

Аннотация:

В исследовательской практике истории репрессий применяется термин «национальные операции», точкой отсчета которых стал, выходит Оперативный приказ НКВД за № 00439 от 25 июля 1937 года, направленный против немецких подданных. Автор показывает, что директивные письма, изданными ГУГБ НКВД в начале 1937 г. «О террористической, диверсионной и шпионской деятельности немецких троцкистов, проводимой по заданиям гестапо на территории Союза ССР», «О возрастающей активности германских разведывательных органов и специальных учреждений фашистской партии (иностранный и внешнеполитический отделы «Антикоминтерн», разведывательная служба охранных отрядов и так далее) на территории Союза ССР» стали законодательно-правовой основой так называемых польских, армянских и прочих нацопераций 1937-1938 гг.

Жанбосинова А.С.

Союз воинствующих безбожников: задачи и деятельность// Неверовские чтения: материалы 3 Всероссийской конференции (с международным участием), посвященной 80-летию со дня рождения профессора В.И. Неверова. Т. 2: Теоретические и прикладные исследования в религиоведении / под ред. Ю.Ф. Кирюшина, П.К. Дашковского. Барнаул: Изд-во Алт.ун-та, 2010. Вып. 3. С. 194-201.

Аннотация:

Автор рассматривает государственный инструментарий для борьбы с религией в фокусе деятельности «Антирелигиозной комиссии». Дается анализ состава комиссии, ее функции и формы деятельности. Показаны основной курс и методы атеистической пропаганды, содержание методических рекомендаций, циркуляров, реализация главной задачи борьба с религией и полное ее уничтожение.

Жанбосинова А.С.

Региональный аспект политических репрессий по материалам ГАВКО // Отан тарихы 2010. - № 1. -С.120-125.

Аннотация:

В региональной истории Казахстана особого внимания заслуживает проблема соотношения национальной политики с практикой политических репрессий. Автор показывает, что промахи в экономической политике, неудачи в индустриальном развитии объяснялись обострением классовой борьбы, активизацией троцкистско-зиновьевского блока, террористической деятельностью скрытых контрреволюционных

националистических организаций, возглавляемые представителями различных разведок мира, что служило оправданием арестов. Высокий уровень травматизма, наблюдаемый на многих промышленных предприятиях в период индустриального бума, объяснялся диверсионной и вредительской работой, проводимой врагами народа. Восточный Казахстан был одним из флагманов индустриальной политики советского государства, на примере Риддера автор показывает абсурдность арестов и репрессий, направленных против Тайчибаева Максута - редактора местной газеты «Жумысшы».

Жанбосинова А.С.

Репрессивная политика Советского государства в 20-50-е годы XX века (на примере Восточного Казахстана). Усть-Каменогорск. Изд-во ВКГУ им. С. Аманжолова, 2010 – 361с.

Аннотация:

Монография посвящена истории Восточного Казахстана в 20-50-е годы XX века, исследует механизм реализации репрессивной политики Советского государства на примере Восточного региона. Впервые привлеченные архивные материалы позволили раскрыть роль и место силовых структур, их деятельность, показать место и роль Восточного Казахстана в реализации репрессивной политики, существенное внимание в работе уделено анализу законодательных актов и оперативных приказов ОГПУ-НКВД.

Книга рассчитана на специалистов-историков, так и на широкий круг лиц, интересующихся историей политических репрессий в СССР.

Жанбосинова А.С.

Особое совещание (ОСО), Особые тройки в политических репрессиях // Вестник СГУ им. Шакарима №1 (49) 2010. С. 211-213.

Аннотация:

Содержание статьи рассматривает формат деятельности Особого совещания при НКВД, проводя исторические параллели, автор показывает, что оно впервые было утверждено императором Александром III согласно статье 34 положения о государственной охране 14 августа 1881 при МВД Российской империи с предоставлением ему права высылки сроком на пять лет. Автор полагает, что можно говорить о прямой исторической преемственности в деятельности силовых структур по обеспечению внутренней безопасности страны.

Жанбосинова А.С.

Становление и укрепление органов ВЧК-ОГПУ-НКВД // Қазақстан мұрағаттары» информационный, научно-практический журнал – 2010. - №2(14). – С.75-80.

Аннотация:

Автор рассматривает вопросы становления силовых структур ВЧК – ОГПУ - НКВД, выделяет основные этапы, показывает цели и задачи их деятельности, показывает эволюцию содержания их деятельности, превращение их в орудие репрессивной машины. Уделяется внимание

роли и месту Особого совещания, Особой тройке как внесудебным органам с обладанием исключительных прав и полномочий.

Жанбосинова А.С.

Репрессивная политика советского государства в казахстанской историографии // Хабаршы-Вестник КазНПУ им. Абая Серия «Исторические и социально-политические науки» 2010. - №2. - С.82-85.

Аннотация:

Автор дала историографический обзор казахстанских исследований, разбив опубликованные работы по направлениям и регионам. Особо были отмечены работы теоретико-методологического плана, выявлены труды посвященные проблеме этнических депортаций, принудительного труда лагерной системе. Проанализированы научные труды, рассмотревшие вопросы общественно-политической и социально-экономической ситуации в Казахстане накануне и в период силовой модернизации, становления репрессивного аппарата в тоталитарном государстве, проанализировавшие последствия репрессий для советского общества.

Жанбосинова А.С.

Социально-демографическая характеристика репрессированных ВКО в 20-е-нач.50-х гг. XX века// Этнодемографические процессы в Казахстане и сопредельных территориях. X Международной научно-практической конференции (г. Усть-Каменогорск, 28-29 мая 2010 г.) Усть-Каменогорск: Либриус, 2010. С.180-187

Аннотация:

На основе архивных материалов Департамента КНБ РК по ВКО автор провела социально-демографический анализ репрессированных, выявила статистические данные, дала половозрастную характеристику, сопоставила динамику арестов по 14 пунктам статьи 58 УК РСФСР, дала географию арестов в фокусе приграничного фактора.

Жанбосинова А.С.

Забвению не подлежит: как это было. Усть-Каменогорск. Изд-во ВКГУ им. С. Аманжолова, 2010 – 256с.

Аннотация:

Монография посвящена истории Восточного Казахстана в 20-50-е годы XX века, автор исследует механизм реализации репрессивной политики Советского государства на примере Восточного региона. Впервые привлеченные архивные материалы позволили раскрыть роль и место силовых структур, их деятельность, показать место и роль Восточного Казахстана в реализации репрессивной политики, существенное внимание в работе уделено анализу законодательных актов и оперативных приказов ОГПУ-НКВД. Книга рассчитана на специалистов-историков, так и на широкий круг лиц, интересующихся историей политических репрессий в СССР.

Жанбосинова А.С.

Священнослужители как объект репрессивной политики Советского государства// Международные отношения в Центральной Азии: история и современность. Выпуск 2. Материалы международной научной конференции 29 апреля 2010 г. Барнаул.- 2010. С. 275-283

Аннотация:

Содержание статьи направлено на анализ основного документа «О религиозных объединениях» от 8 апреля 1929 г., отражающего отношение советской идеологии к религии и его реализацию на примере Восточного Казахстана. Архивные материалы, используемые автором демонстрируют типичные нарушения государственных органов власти в отношении религиозного культа. Автор выявляет незаконное изъятие из пользования верующих молитвенных зданий и соответственно незаконное досрочное расторжение договоров с верующими о пользовании молитвенными зданиями; усиленное налогообложение этих зданий, а также непосредственно самих служителей культов; незаконное лишение служителей культов жилой площади; искусственное создание препятствий по отправлению религиозных надобностей.

Жанбосинова А.С.

Социально-демографическая характеристика репрессированных священнослужителей (на примере Восточного Казахстана)// Государство, общество, церковь в истории России XX века. Материалы X международной научной конференции. Иваново, 16-17 февраля 2011 г. Ч.1. Иваново: изд-во Ивановский госуниверситет, 2011. С.192-199

Аннотация:

На основе архивных материалов Департамента КНБ РК по ВКО автор провела социально-демографический анализ репрессированных служителей религиозного культа, выявила статистические данные, дала половозрастную характеристику, показала основное содержание пункта 10 статьи 58 УК РСФСР – антисоветская пропаганда, дала географию арестов в фокусе приграничного фактора.

Жанбосинова А.С.

Политотделы МТС и репрессивные акции в деревне //Поиск - Ізденіс. Серия гуманитарная 2011. - №1. - С.91-95.

Аннотация:

Содержание статьи освещает процесс колхозного строительства и создание машинно-тракторных станций (МТС), на базе которых были созданы политотделы. Приказ №0017 «Об организации политотделов при всех МТС и совхозах и учреждений в них должности заместителя начальника Политотдела по работе с ОГПУ» от 25 января 1933 года показывал, что политотделы сочетали в себе функции, как партийного, так и государственного органа. Автор показывает и анализирует причины организации этих органов, а также задачи, поставленные перед ними, в частности подавление сопротивления крестьянства, преодоление

кризиса и подъем сельского хозяйства, тотальный контроль и руководство всеми сферами жизни колхозной деревни.

Жанбосинова А.С.

Репрессивная политика в послевоенное время // Қазақстан жоғары мектебі - Высшая школа Казахстана 2011. - №1. - С.151-155.

Аннотация

Завершение Великой Отечественной войны лишь усилило содержание репрессивно-законодательных действий государства. Автор демонстрирует, что во второй половине 1940-х годов появились новые законодательные акты, которые как зеркало отражали идеологию и политику власти в тот период времени. Точкой отсчета начала идеологических репрессий, автором указано Постановление ЦК ВКП (б) от 14 августа 1946 года, острие которого было направлено против интеллигенции с целью создания атмосферы страха времен 1937 года. Статья рассматривает формы и методы реализации репрессивных акций на территории Восточного Казахстана в послевоенное время.

Жанбосинова А.С.

Экономическая модернизация и миграционные процессы в 1920-1930-е годы (на примере Восточного Казахстана) // Этнография Казахстана и сопредельных территорий: материалы 8-й международной научной конференции, посвященной 20-летию историко-этнографическое исследование сектора устной истории и этнографии ЛИК АлтГПА. Вып. 8.- Барнаул: АлтГПА, 2011. – 358с. С.19-22.

Аннотация:

Автор рассматривает проблему миграционных процессов в фокусе анализа последствий социально-экономической модернизации и их влияния на вынужденную миграцию населения, показывает роль силовых ведомств ОГПУ и партийных структур в реализации практики выселения и борьбы с откожевниками. Дает анализ реализации оперативного приказа ОГПУ за №44/21 «О мероприятиях по ликвидации кулачества как класса», в результате чего сопротивление крестьян насилию, применяемому по отношению к ним, вылилось в различные формы протеста, в том числе массовое бегство.

Жанбосинова А.С.

К вопросу о методологии и историографии истории репрессий в Казахстане // Материалы международной научно-практической конференции «История Казахстана: итоги научных исследований и презентация проекта 10-томной «Отан тарихы» / История Отечества» г. Алматы, 19 апреля 2012. Алматы, 2012. С.230-238.

Аннотация:

Историческая наука Казахстана проходит трудный процесс переосмысления исходных теоретических установок и находится в поиске новых концепций и методологических парадигм. Содержание статьи обращает внимание ученых на необходимость аккумулирования лучших

достижений исторической мысли, опоры на традиционные исторические школы. Проблема репрессий рассмотрена множеством историков на региональном уровне, их анализ позволит обнаружить новые научные ориентиры и увидеть вопросительные методологические ниши. Автор показывает, что новейший этап развития исторической науки выносит комплекс метафизических проблем, связанных с периодизацией массовых репрессий, с категорийным аппаратом (понятия «большой террор», «политические репрессии», «сталинские репрессии», «репрессивные коммуникации», «репрессивное сознание» и пр.).

Жанбосинова А.С.

Крестьянские восстания на востоке страны в период экономической модернизации сельского хозяйства // Материалы международной научно-практической конференции «История социально-экономических и политических катаклизмов: теоретико-методологическое осмысление» в рамках традиционных «Бекмахановских чтений» г. Алматы, 6-7 апреля 2012г. Алматы, 2012. С.147-150.

Аннотация:

В статье показано, что методы и приемы реализации планов социалистического строительства в регионах в 20-30-х годов XX в. вызвали протестную неуправляемую волну крестьянских выступлений, направленную против насилия и произвола в период коллективизации, хлебозаготовительных кампаний и прочих акций советизации аула и деревни. Автор демонстрирует появление в делах арестованных силовыми структурами статьи 58-2 – с указанием «участник бандитского отряда», «член вооруженной повстанческой организации», «участник вооруженного восстания» и пр.

Жанбосинова А.С.

Структура и динамика репрессивной политики в Восточном Казахстане в годы Отечественной войны // Гуманитарные науки Сибири 2012, №3. С.103-105.

Аннотация:

Автор рассматривает вопросы репрессий, направленных против советского народа, анализирует статистические данные, полученные в ходе изучения архивных материалов ДКНБ РК по ВКО, прослеживает их динамику, выделяя группу обвинений, предъявляемых репрессированным в годы Великой Отечественной войны. Результатом проделанной автором работы является ввод в научный оборот новых архивных документов и статистических данных по репрессивной политике в Восточном регионе.

Жанбосинова А.С.

Немцы в молохе советской эпохи (на примере Восточного Казахстана) // Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 250-летию Манифеста российской императрицы

Екатерины II и начала массового переселения немцев в Россию. г. Барнаул, 10-11 ноября 2012 г., - Барнаул, 504 с. С.125-132.

Аннотация:

Автор на архивных материалах раскрывает вопросы, связанные с репрессиями и депортацией немецкого этноса, выявляет малоизвестные страницы истории военнопленных немецкой армии, располагавшихся в Восточном Казахстане. В статье выделены направления репрессивной политике в отношении немцев в рамках приказа 00485, этническая чистка в рамках шпиономании, терроромании, диверсионмании; депортация и вторичные репрессии на местах нового поселения; принудительная трудовая повинность.

Жанбосинова А.С.

Political Repression in the USSR (1920-1950s): Historical and Statistical Research Политические репрессии в СССР (1920-1950 гг.): историко-статистическое исследование // European Researcher, 2013, Vol.(45), № 4-1.

Аннотация:

Автор затрагивает вопросы политических репрессий, анализируя их в ракурсе социально-демографических характеристик репрессированных, выделяя параметры – возрастные, национальные, образовательные, социальные, показывая динамику арестов во взаимосвязи с социально-экономическими преобразованиями советского общества. В статье дается подробный аналитический обзор пунктов обвинения пресловутой 58 статьи УК РСФСР по материалам следственных дел, автор приводит интересные примеры из практики репрессивной политики.

Жанбосинова А.С.

Evolution of Soviet State and Religion Interrelation (1920s –Early 1950s) // Bulye Gody. 2013. No 28(2). S.51-57.

Аннотация:

Данная статья посвящена вопросам взаимоотношений религиозного культа с советской властью. Автор затрагивает сложный и порой трагический период тотальной эскалации силового прессинга на представителей религиозного культа. Автор уделяет внимание законодательным основам реализуемой советской властью антирелигиозной политики, освещает вопросы деятельности антирелигиозных государственных структур, выявляя ее репрессивную направленность на уничтожение религии.

Жанбосинова А.С.

О деятельности контрреволюционных религиозных групп в восточном регионе Казахстана в 30-е гг. XX в. // Мировоззрение населения Южной Сибири и Центральной Азии в исторической ретроспективе: сборник статей / под ред. П.К. Дашковского. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2013. – Вып. VI. - с 203-214.

Аннотация:

Автор рассматривает репрессии, выпавшие на долю религиозного культа в годы Советской власти. Выявляет формы и их содержание. Статья показывает, что репрессиям подверглось не только высшее духовенство, гонения устраивались против членов церковных советов, рядовых церковных служащих, а также просто против верующих. Особой формой репрессивной политики, применяемой по отношению к священнослужителям, являлось лишение их гражданских и избирательных прав.

Жанбосинова А.С.

К неизвестным страницам истории Великой Отечественной войны в Казахстане // Vylue Gody. 2013. No 29(3). S.38-41.

Аннотация:

Автор раскрывает неизвестные страницы истории Великой Отечественной войны, связанные с территорией Казахстана. Данная статья вскрывает деятельность лагерной системы ГУЛАГ-ГУПВИ в региональном аспекте, показывает историю создания лагерей для военнопленных, их дислокацию и вклад военнопленных в восстановление промышленности и строительство новых стратегических объектов на исследуемой территории.

Жанбосинова А.С.

По Закону Военного Времени // ГУЛАГ В Годы Великой Отечественной Войны сб. материалов Всероссийской научно-практической конференции с международным участием, 19-20 марта 2015 г. / сост. И.С. Шилова. – Пермь: ФКОУ ВПО Пермский институт ФСИН России, 2015. – 242 с. С.13-21.

Аннотация:

Великая Отечественная война обусловила принятие целого ряда документов, регламентирующих правила поведения в условиях военного времени. Автор анализирует содержательную сторону работы всех государственных органов с учетом специфики военного времени, показывает необходимость создания чрезвычайных органов управления страной. Акцентирует внимание на новом образе врага, который определялся новыми критериями, национальный, социальный, политический статус благонадежности или неблагонадежности. Показано введение термина «воинские преступления», проведение карательных акций против депортированного населения

Жанбосинова А.С.

Вопросы истории и историографии депортаций советской эпохи //Отечественная история, научный журнал 2016, №1 (73), С. 153-162.

Аннотация:

В статье дана оценка и анализ теоретико-методологического багажа по проблеме депортаций в трудах отечественных и зарубежных авторов, Объектом исследования стали публикации зарубежных ученых платформы Web of Science, которые составили научно-информационную основу предложенной публикации. Содержание

направлено на раскрытие и поиск новых исторических концептов, применяемых авторами исследуемых статей и репрезентацию истории депортаций.

Жанбосинова А.С.

Новые подходы исследовательской практики истории репрессий 20-50-х годов XX века// Primo Aspectu. 2016. № 4 (28). С. 54-58.

Аннотация:

В статье дана оценка и анализ теоретико-методологического багажа по проблеме депортаций в трудах зарубежных авторов, Объектом исследования стали публикации зарубежных ученых платформы Web of Science, которые составили научно-информационную основу предложенной публикации. Содержание направлено на раскрытие и поиск новых исторических концептов, применяемых авторами исследуемых статей и репрезентацию истории депортаций.

Жанбосинова А.С.

Фрагменты устной истории из архивных материалов политических репрессированных Устная история в современной исследовательской практике на постсоветском пространстве: сборник научных статей / отв. ред. Т. К. Щеглова. - Барнаул: Азбука, 2017. - 232 с. С.17-30.

Аннотация:

Архивные материалы, дела политических репрессированных стали основой множества интересных научных исследований, позволивших ввести в научный оборот новые источники и сведения. Папки с делами политических репрессированных содержат протоколы допросов, агентурные донесения, обвинительные заключения, которые могут показать повседневность советской жизни в фокусе восприятия репрессированного. Цель статьи: выявить фрагменты устной истории из материалов дел политических репрессированных. Предлагаемый исследовательский метод расширяет научные возможности прочтения архивных материалов и меняет угол восприятия истории политических репрессированных.

Жакишева С.А.

Баи - «полуфеодалы» в Казахстане на рубеже 20-30-х гг. XX в.: историко-источниковедческий анализ проблемы. Канд. диссертация на соискание звания к.и.н. – Алматы, 1996. – 219 с.

Аннотация:

Автор в диссертации на основе архивных данных создала базу данных экспроприационных баев, в том числе есть данные о баях Восточного Казахстана. Автор показывает последствия силовых методов репрессивной политики советской власти в отношении баев и зажиточных слоев населения Казахстана.

Жириндинова К.Р.

Ұжымдастыру барысындағы күштеу саясаты және оның салдарлары (Шығыс Қазақстан деректері негізінде) // Тезисы докладов международной научно-теоретической конференции «Региональное развитие Казахстана за десять лет независимости Республики: социально-экономический анализ». Усть-Каменогорск, 2001. – С.144-146.

Аңдатпа:

Автор мақаласында мұрағат деректерінің негізінде күштеу саясатының Шығыс Қазақстандағы ұжымдастыру шараларына тигізген әсері мен зардаптарын қарастырады. Кеңес өкіметінің зорлық-зомбылықпен жүргізген мемлекетке ет, астық өткізу шараларының сипаты мен салдары нақты мұрағаттық есептер негізінде талданған. Мақалада Шығыс Қазақстанның аудандары бойынша астық өткізу динамикасы және оны тасымалдау шараларының жүруі туралы да мәліметтер көрсетілген. Автор бұл шаралардың жедел жүргізілуі себептерін күштеу тәсілдерінің негізінде жүргізілгенін дәлелдеуге тырысқан.

Жиридинова К.Р.

Шығыс Қазақстан аймағындағы шаруалар наразылықтары // Материалы международной научно-практической конференции (11-12 октября 2001 год). “Взаимосвязи и взаимовлияние народов Восточного Казахстана в хозяйственной и культурной деятельности XVIII – XXI вв.”. Усть-Каменогорск, 2001.- С.48-50.

Аңдатпа:

Автор мақалада Шығыс Қазақстандағы ұжымдастыру жылдарындағы кеңес өкіметінің саясатына және оның күштеу тәсілдеріне қарсы жергілікті тұрғындардың наразылықтарының себептері айқын көрсетіп, көтерілістердің жүру барысын сипаттаған. Мұрағат және мұражай деректерінің негізінде Шығыс Қазақстандағы, атап айтқанда, Ф.Толстоухов бастаған Өскемен, Зыряндағы және Абыралы, Шыңғыстау, Катонқарағай, Самар аудандарындағы шаруа көтерілістері туралы толық мәлімет берген. Автор Ф.Толстоухов бастаған көтеріліс Қазақстандағы орыс шаруалары қатысқан бірден-бір көтеріліс екендігін атап өткен.

Жиридинова К.Р.

Ұжымдастыру жылдарында Шығыс Қазақстанның жергілікті тұрғындарының шет елге жаппай қоныс аударуы // Қазақстан мұражайлары. – 2010. – маусым. – С.82-87.

Аңдатпа:

Кеңес өкіметінің XX ғасырдың 20-30 жылдарындағы күштеу саясатының негізгі зардаптарының бірі – жергілікті тұрғындардың шет елге көшуі болғаны белгілі. Автор өз мақаласында мұрағат деректерінің негізінде Шығыс Қазақстанның шекаралық аудандарындағы қазақтардың бас сауғалап, Қытайға көшуі, барысы және олардың шекараларда қызыл әскерлердің қарсылығына ұшырағандығы туралы жазған. Нақты деректердің негізінде Зайсан, Тарбағатай, Күршім аудандарынан көшкен шаруа қожалықтарының санын көрсетуге тырысып, себептерін анықтаған.

Жириндинова К.Р.

Шығыс Қазақстанда ауқатты шаруалар мен жекешелерді жою шараларының жүзеге асырылуы // Материалы Международной научно-практической конференции «Социально-политические вызовы модернизации: тенденции, перспективы». -Семей, 2011. – с.223-226

Аңдатпа:

Кеңес өкіметінің қазақ ауылындағы жүргізген саясатының бірі – байларды және ауқатты шаруаларды жою, мал-мүлкін тәркілеп, жаңа колхоздар құру болғандығы белгілі. Осы мәселелердің Шығыс Қазақстанда жүргізілуі және оның зардаптары туралы автор өз мақаласында тұжырымдаған. Мақалада әсіресе, Зайсан, Күршім, Тарбағатай, Шыңғыстау аудандары бойынша толық мәлімет берілген. Тәркілеу шараларын жүргізудегі кеңес өкіметінің күштеу саясатының зардаптары да назардан тыс қалмаған.

Жириндинова К.Р.

Шығыс Қазақстанда ауқатты шаруалар мен жекешелерді жою шараларының жүзеге асырылуы // Евразия орталығы. – 2010. - №2-3. – 173-179 б.

Аңдатпа:

Автор мақаласында жергілікті биліктің күштеу саясаты ауылдың ауқатты топтарына бағытталу себептерін көрсетіп, оларды тәркілеу, жер аудару және байларды тап ретінде жою шараларының Шығыс Қазақстанда жүргізілу деңгейі мен зардаптарын көрсетеді. Мұрағат деректерінің негізінде осы мәселеге қатысты өлке аудандары бойынша мәліметтер берілген. Әсіресе, Зайсан, Тарбағатай аудандары бойынша тың деректер қолданылған.

Жириндинова К.Р.

XX ғасырдың 20-30 жылдарында Шығыс Қазақстанның шекаралық аудандары тұрғындарының шет елге қоныс аудару (Тарбағатай ауданының деректерінің негізінде) / Тарихқа толы Тарбағатай. Құраст. Е.Қ.Оралбай.- Алматы: «Мерей», 2016. – С.153-156.

Аңдатпа:

Автор мақалада баспасөз және мұрағат деректерінің негізінде XX ғасырдың 20-жылдарының соңы мен 30-жылдарының басында Шығыс Қазақстанның Қытаймен шекаралас Тарбағатай ауданының жергілікті тұрғындарының Қытайға көшу мәселесін қарастырған. Көші себептерін анықтап, ұжымдастыру жылдарындағы кеңес өкіметінің күштеу саясатының сипатын ашқан. Сонымен қатар, көшкен тұрғындардың әлеуметтік құрамын, яғни бай, ауқатты шаруа, кедейлер екендігін көрсетіп, тіпті олардың арасында коммунистік партия мен комсомол мүшелері болғандығын атап көрсетеді.

Жириндинова К.Р.

Қазақ байлары мен ауқатты шаруаларын тәркілеу және оның салдары // Сборник материалов Международной научно-практической

конференции «Аманжоловские чтения - 2017» «Формирование новой парадигмы сознания: сохраняя прошлое, создаем будущее», посвященная 65 - летию ВКГУ. – Ч.1., Усть-Каменогорск, 2017. – С.143-147.

Аңдатпа:

Автор мұрағат деректерінің негізінде байлардың мал-мүлкін тәркілеу және оларды жер аудару мәселесін қарастырған. Кеңес өкіметінің оларға қарсы бағытталған күштеу саясатының мәні мен мағынасын аша отырып, бұл шараның зардаптарының қазақ қоғамының көшпелі тұрмысына тигізген кері әсерін тұжырымдайды. Байлардың қазақ қоғамының әлеуметтік – экономикалық саласында алатын орнын айқындаған. Автор мақаласында Шығыс Қазақстан облысының қазақ аудандарындағы байларды тәркілеу шараларының жүргізілуін нақты мұрағат деректерінің негізінде көрсете отырып, олардың тағдырына назар аударған.

Жириндинова К.Р.

Байларды тәркілеу және оның қазақ қоғамының әлеуметтік – демографиялық құрылымына әсері // Сборник научных трудов. XVI Международная научно-практическая конференция «Этнодемографические процессы в Казахстане и сопредельных территориях». Усть-Каменогорск, 2017. – С. 174-179.

Аңдатпа:

Автор мақаласында Шығыс Қазақстанда байларды тәркілеудің қазақ қоғамының әлеуметтік – демографиялық құрылымына тигізген әсерін қарастырған. Ұлан, Тарбағатай, Зайсан, Шыңғыстау, Аягөз сияқты қазақ тұрғындары шоғырланған аудандар байларының мұрағат деректерінде сақталған шағымдары мен аудандық атқару комитетінің хаттамаларының негізінде байлардың жас-жыныстық сипаттамасы жасалып, білімдерін көрсеткен. Осы деректердің негізінде өлке байларының әлеуметтік бейнесін көрсеткен.

Журтбай Т.

Боль моя, гордость моя – Алаш! Трилогия. – Астана: Аударма, 2016. – 1104 с.

Аннотация:

Научно-историческое и литературно-публицистическое исследование, основанное на протоколах допроса и показаний деятелей движения «Алаш-Орда», осужденных в течение 1927-1932-х годов и 1937-1938-х годов ОГПУ, НКВД, КГБ. В книге приводятся материалы следственных дел, анкеты, биографии, воспоминания родных и близких.

Ильченко А.

Польские спецпереселенцы в Казахстане в 1936-1940 гг. // Поиск. – 2009. №3. С. 137-141. 330 с.

Аннотация:

Автор в данной статье рассматривает этапы переселения поляков в Казахстан. Приводятся данные о численности каждого эшелона. Автор

приходит к выводу, что положение поляков сосланных в 1936 году из 800-километровой полосы вдоль государственной границы с Польшей, где планировалось строительство, укрепрайонов принципиально отличалось от контингента поляков депортированных в начале 1940 года, т.е., получали помощь от государства.

Игибаев С. К.

Проявление последствий тоталитарной системы в истории народов Казахстана // Межнациональное согласие – стратегический курс развития Казахстана. Усть-Каменогорск, 1998. – 172 с. С.102-114.

Аннотация:

Автор рассматривает последствия политики тоталитарной системы для народов Казахстана, анализирует демографические показатели и снижение численности казахского народа в результате голода. Показывает репрессии против казахской интеллигенции на примере Восточного Казахстана.

Казбекова А.Т.

Некоторые аспекты хозяйственно-бытового обустройства спецпереселенцев-чеченцев по материалам ГАВКО. // Материалы Международной научно-практической конференции «Алтай – золотая колыбель тюркского мира. Часть I. Усть-Каменогорск, 2013. – 387 с. С.222-226.

Аннотация:

На основе архивных материалов рассматривается хозяйственно-бытовое обустройство спецпереселенцев-чеченцев на территории Восточно-Казахстанской области. Показаны жилищно-бытовые проблемы, с которыми столкнулись спецпереселенцы в первые годы вселения.

Казбекова А.Т.

Из истории депортации чеченцев (по материалам государственного архива Восточно-Казахстанской области // Проблемы истории массовых репрессий в СССР 1953-2013: 60 лет без Сталина. Осмысление прошлого советского государства. Материалы Международной научно-практической конференции Часть I. Краснодар, 2013. – 418 с. С.414-418.

Аннотация:

Опираясь на архивные источники, автор рассматривает размещение и обустройство спецпереселенцев-чеченцев. Автором затронуты такие проблемы, как условия хозяйственно-бытовой обустроенности, отношение руководителей предприятий, председателей колхозов к спецпереселенцам в решении вопросов трудоустройства, обеспечении жильем.

Казбекова А.Т.

Трудовая деятельность спецпереселенцев-чеченцев в Восточно-Казахстанской области в 40-е годы XX века (по материалам ГАВКО) // Мир Евразии, №4 (27) , г. Горно-Алтайск, 2014. – 84 с. С. 32-34.

Аннотация:

Автор данной работы на основе материалов Государственного архива ВКО характеризует трудовую деятельность спецпереселенцев-чеченцев в 40-е годы XX века: сферы применения труда, условия труда, эффективность и результативность для региона и др. Показаны районы их поселения в области, численность, спектр использования труда, условия их жизни.

Казбекова А.Т.

Сферы применения труда спецпереселенцев – чеченцев в Восточно-Казахстанской области в 1940 – 1950 годы // Электронный научный журнал «edu.e-history.kz», 2015

Аннотация:

В статье с привлечением архивных материалов рассматривается трудовая деятельность спецпереселенцев-чеченцев в 40-е – 50-е годы XX века. Показаны основные сферы применения труда. Автор отмечает, что спецпереселенцы были трудоустроены как в промышленности, так и в сельском хозяйстве.

Казбекова А.Т.

Из истории депортации чеченцев (по материалам Восточно-Казахстанской области) // Вестник КазНПУ им. Абая Серия «Исторические и социально-политические науки» 2016. №3 (50). – 328 с. С.54-58.

Аннотация:

В статье на основе анализа архивных документов и материалов интервьюирования рассматривается география расселения спецпереселенцев-чеченцев по районам области, показаны проблемы материально-бытового обустройства, сокращение численности спецпереселенцев, причины высокой смертности чеченцев.

Казбекова А.Т.

Проблемы спецпереселенцев – чеченцев ВКО в первые годы переселения в хозяйственно-бытовой повседневности // Вестник КазНУ им. Аль-Фараби, Серия «Историческая», №4(83), 2016. – С.158-164.

Аннотация:

В статье на основе анализа материалов Государственного архива Восточно-Казахстанской области рассматривается хозяйственно-бытовая повседневность спецпереселенцев-чеченцев Восточно-Казахстанской области в первые годы переселения. Показаны жилищные проблемы, материально-бытовое обустройство, типы расселения, специфика проживания, санитарно-бытовые условия, налаженность быта переселенцев, продовольственные затруднения, сферы применения труда спецпереселенцев-чеченцев.

Казбекова А.Т.

Из истории депортации чеченцев: процесс переселения и обустройства (по материалам Восточно-Казахстанской области) // Отан тарихы. Научный журнал №1(77), 2017. – 192 с. С.159-169.

Аннотация:

В статье на основе анализа архивных документов и материалов интервьюирования характеризуются отдельные аспекты депортации чеченцев на территорию Казахстана, ВКО, а именно: процесс транспортировки и переселения спецпереселенцев, размещение и обустройство в местах ссылки, отраслевое распределение труда чеченцев-переселенцев (в разрезе отраслей и районов области), бытовые проблемы и трудности. Особое внимание уделяется времени адаптации на местах ссылки – самому трагическому периоду в процессе депортации, для которого характерны огромные повседневно-бытовые проблемы и высокая смертность переселенных чеченцев.

Казбекова А.Т.

К вопросу об организации системы среднего образования в условиях спецпоселения (на примере спецпереселенцев-чеченцев Восточно-Казахстанской области) // Сборник материалов Международной научно-практической конференции «Аманжоловские чтения-2017» «Формирование новой парадигмы сознания: сохраняя прошлое, создаем будущее»: посвященная 65-летию ВКГУ. Часть I. Усть-Каменогорск, 2017. – 333 с. С. 126-133.

Аннотация:

В статье рассматривается организация системы среднего образования в условиях спецпоселения. Автором с привлечением широкого круга источников охарактеризована жизнь спецпереселенцев-чеченцев в новых социокультурных условиях.

Казбекова А.Т.

Хозяйственно-бытовая повседневность спецпереселенцев-чеченцев Восточно-Казахстанской области // Вестник КазНПУ им. Абая Серия «Исторические и социально-политические науки» 2017. №4 (55). – с. 309 С.37-41.

Аннотация:

В данной статье на основе анализа впервые вводимых в научный оборот архивных документов, а также материалов интервью рассматривается хозяйственно-бытовое обустройство спецпереселенцев-чеченцев Восточно-Казахстанской области в первые годы вселения.

Калыбекова М. История депортированных народов Казахстана (1937-1956 гг.) – Алматы, 2008. – 188 с.

Аннотация:

Монография представляет научно-документальное исследование истории депортированных народов Казахстана накануне и в период Великой Отечественной войны. В ней даются историографический анализ и источниковедческая база проблемы, раскрываются трагедия депортации и ее последствия, их размещения.

Камалджанова Т.

Социальное развитие этнических диаспор, как спецпоселенцев в Восточном Казахстане // Изденіс-Поиск. – 2007. - №3. С.188-193. с.330.

Аннотация:

В статье на основе архивных материалов рассматривается социальное развитие этнических диаспор, как спецпоселенцев на территории Восточного Казахстана. Автор рассматривает расселение, трудоустройство, отношение к труду спецпоселенцев-немцев, чеченцев и др.

Қапаева А.

Отыншы Әлжанов // Қазақ тарихы. - 2001. - №3. - Б.58-64; №5. - Б.47-52; №6. - Б.53-57

Аңдатпа:

Автор мақаласында Алаш Орда үкіметінің мүшесі, ағартушы Отыншы Әлжановтың қоғамдық қызметі туралы жазған. Әсіресе, Семей қаласындағы қызметіне ерекше назар аударған. О.Әлжановтың Алаш Орда үкіметін құрудағы атқарған еңбегі, шығармашылық қызметі жан-жақты талданған. Қуғын – сүргінге ұшыраған тағдыры да назардан тыс қалмаған.

Каримов М.

Алашқа қызмет еткен Отыншы Әлжанов // Семей таңы . - 2016 -15 сәуір. - Б.17

Аңдатпа:

Автор Зайсан уезі, Нарын болысында дүниеге келіп, Алаш Орда үкіметінің белсенді қоғам қайраткері болған Отыншы Әлжанов туралы жазады. Оның Санкт-Петербургте қазақ халқының ағартушылық мәселесі туралы баяндамасы жөнінде, сонымен қатар, отарлау саясаты, орыс шаруаларын қоныстандыру туралы мәселелерді ашып айтқандығы туралы дәлелді түрде көрсетеді. Автор О.Әлжановтың Жетісуда Алаш милициясын басқарып, большевиктерге қарсы шайқастағы рөлін де жазған. О.Әлжановтың отбасы мен туыстарының кеңес өкіметінің қуғын-сүргін саясатының құрбаны болғандығы да назардан тыс қалмаған.

Каримов М.Қ., Ешенғазин Д.С.

Халел Ғаббасов – Алаш қозғалысының көрнекті қайраткері // «Жібек жолы және оның Қазақстан дамуының әлеуметтік-экономикалық, тарихи және мәдени аспектілеріне әсері» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. ҚҚРБО «Зияткер».- Семей, 2015. 268-272 бб.

Аңдатпа:

Мақалада Алаштың қайраткерлерінің бірі, Семей қаласының тумасы - Халел Ғаббасовтың қоғамдық қызметі туралы жазылған. Қайраткердің Үкімет төрағасының орынбасары қызметін атқарудағы еңбегі талданған. Сонымен қатар, «Сарыарқа» газетінің редакторы, публицист ретіндегі де

қызметі көрсетілген. Халел Ғаббасовтың қуғын – сүргін құрбаны ретінде тағдыры жазылған.

Каримов М.Қ.

XX ғасырдың басындағы Семей облысындағы қоғамдық-саяси өмір және Әлихан Бөкейхан // «Әлихан Бөкейхан және тәуелсіздік мұраты» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. –Астана, 2016. 154-159 бб.

Аңдатпа:

Автор XX ғасырдың басындағы Семей облысының қоғамдық – саяси өмірін Алаш қайраткері Ә.Бөкейханның қоғамдық қызметімен тығыз байланыстыра қараған. Кейін Алаш Орда үкіметінің астанасы ретінде Семейдің қазақ зиялы қауымының саяси орталығына айналу үрдісін көрсеткен. Ә.Бөкейханның Алаш идеясын тұжырымдауы мен кеңес өкіметінің қуғын – сүргін құрбаны ретіндегі тағдыры да автордың назарынан тыс қалмаған.

Каримов М.Қ.

Алаштың тағы бір ардақты ұлы – Серікпай Ақаевтың Семей өңіріндегі қызметі // «Адамзаттың бәрін сүй, бауырым деп...» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары, 25 мамыр, 2017 жыл, 220 – 224 бб.

Аңдатпа:

Автор Серікпай Ақаевтың Алаш қайраткері ретінде Семей қаласындағы қызметі туралы жазған. Қарқаралы автономды округінің юстиция саласында, Семей губревкомы басқармасының қырғыз (басқа ұлт) бөлімінің меңгерушісі қызметтерін атқарып, қазақ халқының әлеуметтік мәселелеріне назар аударғандығы қарастырылады. Сонымен қатар, қуғын – сүргін құрбаны ретіндегі тағдыры да көрсетілген.

Каримов М.Қ., Асылбеков М.Қ.

Шәкәрім қажының халқына оралуы. Монография. «Мастер принт – Полиграфия. Реклама. Дизайн». – Астана, 2017. – 100 б.

Аңдатпа:

Авторлар монографияда Шәкәрімнің қуғын – сүргін құрбаны ретінде Алаш идеясын қолдаушы ақын – ағартушылығы мен шығармашылығын көрсетеді.

Кемеңгер Қ.

Қымбатты Отыншы... сендей ұл туған ел ешкімнен кем болмас // Абай. - 2014.- №3. - Б.41-45

Аңдатпа:

Автор мақаласында Алаш Орда үкіметінің белсенді қайраткерлерінің бірі – О.Әлжанов туралы тың деректерден тұратын мағлұматтарды келтіреді. Оның ағартушылық қызметі мен Алаш милициясын басқарудағы рөлін айқын көрсеткен. Сонымен қатар, қазақ қоғамындағы білім беру мәселесі туралы көзқарастары да талданған.

Книга скорби (расстрельные списки): [Граждане Восточно-Казахстанской области, пострадавшие в годы полит. репрессий]. Коллектив авторов. Акимат Восточно-Казахстанской области. - Семипалатинск: Б/и, 2001. - 239 с.

Аннотация:

В книге представлены расстрельные списки политических репрессированных, уроженцев из Восточно-Казахстанской области.

Канафин К.

Раимжан Марсеков. Формирование мировоззрения. Общественно-политическая деятельность (1879-1922): автореферат диссертации к.и.н. 07.00.02 – Отечественная история (История Республики Казахстан). Алматы, 1999. – 28 с.

Аннотация:

Автор раскрывает общественно-политическую деятельность Раимжана Марсекова, показывает этапы формирования взглядов казахского мыслителя, его роль и место в истории Алаш и Алаш Орды.

Коллективизация сельского хозяйства в Кировском (Усть-Каменогорском) районе 1928-1936 гг. Сборник документов / Сост. Л. П. Рифель, О. В. Жандабекова. – Усть-Каменогорск, 2005. – 288 с.

Аннотация:

В сборник включены архивные документы, повествующие о колхозном строительстве, о сопротивлении населения насильственной коллективизации, о жалобах крестьян на насилие, директивы государственных органов местным РИКом, о проведении хлебозаготовительных акций и т.д.

Куприянова И. В.

Миграции старообрядцев Алтая в 1920-1930-х гг. // [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://new.hist.asu.ru/biblio/zalk/283-287.pdf>.

Аннотация:

Автор рассматривает миграционные потоки старообрядцев, усилившиеся с началом колхозного строительства. Переселения приняли форму бегства от колхозного строительства и сопутствующих ему репрессий и голода. Статья показывает, как отдельные представители алтайского старообрядчества включались в эти потоки, пробираясь к единоверцам в глухие местности Восточной Сибири.

Койчужев А.А-Дж.

О гражданственности и патриотизме спецпереселенцев-северокавказцев в период депортации 1943-1957 гг. //Отечественная история. Научный журнал. – 2012, №2(58) с. 76-81.

Аннотация:

В статье рассматриваются и анализируются примеры гражданственности и патриотизма депортантов с Северного Кавказа в 40-50-х годах XX века в контексте оптимизации гражданско-патриотического воспитания современной северокавказской молодежи, а также некоторые аспекты

значения религиозного фактора в истории и современности народов региона.

Кульбаев Т. Хегай А.

Депортация. – Алматы «Данекер» 2000 – 274 с.

Аннотация:

Авторы на основе литературных и архивных источников излагают краткую историю депортации народов в Казахстан, повествуют о беззакониях, геноциде по отношению к народу сталинского тоталитаризма.

Мусин М.

Островок в Архипелаге ГУЛАГ. - Усть-Каменогорск: КГП «Шыңғыс акпарат», 2009. – 68 с.

Аннотация:

Документальная повесть о трагической судьбе жителей хутора Винновского сельсовета на примере семьи Петра Павловича Цыбенко, на которой отразились последствия классовой борьбы, политика насильственной коллективизации.

Мусин М.

Толстоуховский мятеж / М.Мусин // Семь дней. – 1997. - 6 февраля - 10 апреля. - С.15-18.

Аңдатпа:

Автор мақалада Ф.Толстоухов бастаған Өскемен және Зырян аудандарындағы шаруалар көтерілісі туралы жазған. Дерек көздеріне сүйене отырып, 1930 жылы болған көтерілістің жүру барысына, себептеріне ерекше назар аударған. Сонымен қатар, көтеріліске қатысушылардың әлеуметтік құрамын көрсетіп, кеңес өкіметінің саясатына наразылықтарының себептерін тұжырымдаған. Автор Ф.Толстоуховтың биографиясына да тоқталып, бұрынғы қызыл әскердің көтеріліске қатысу себептерін де анықтауға тырысқан.

Мусин М.

Бұхтармадағы көтеріліс. [Колхоздастыруға қарсы шаруалар көтерілісі] // Дидар – 1997. – 1 ақпан. – 10 б.

Аңдатпа:

Автор Шығыс Қазақстанда күштеп ұжымдастыруға қарсы бағытталған көтерілістердің бірі – Бұхтарма көтерілісі туралы қарастырған. Бұл көтерілістің себептері, жүру барысын хронологиялық негізде сипаттаған. Ф.Толстоуховтың жеке басына қатысты тың деректерді де ұсынған. Көтерілістің ұжымдастыру кезеңіндегі кеңес өкіметінің күштеу саясатына қарсы наразылық білдірген шаруалардың жан-айқайы екенін айқын дәлелдейді.

Мусин М.

Қойтубек қоңыраулары// Дидар.-1992.-15-16 мамыр-4 б.

Аңдатпа:

Автор мақалада Кеңес өкіметінің ұжымдастыру барасындағы күштеу саясатынан Қытайға қашқан қазақтардың Марқакөл аумағындағы Койтүбек сайында қызыл әскердердің қарсылығына ұшырап, қырылғандығы туралы жазған. Қызыл әскерлермен қоршалған, қашуға мүмкіндігі болмаған қазақ отбасылары түгелдей оққа ұшқандығын нақты деректерге сүйене көрсетеді. Қазақтардың Қытайға көшу себептерін көрсетіп, олардың әлеуметтік жағдайларына ерекше назар аударған. Қызыл әскерлердің бейбіт көшкен қазақтарды өлтірудегі олардың адамгершіліктен жұрдай бейнелерін көрсеткен.

Мусин М.

Түнекте тұншыққандар - Унесенные в небытие: саяси қуғын-сүргін құрбандары туралы кітап = книга жертв политических репрессий. – Өскемен : Полиграфия, 1997. - 298 б.

Аңдатпа:

Автор кеңес өкіметінің саяси қуғын-сүргініне ұшыраған Шығыс Қазақстанның азаматтары, зиялы қауым өкілдері туралы жазған. Мұрағат деректерінің негізінде қуғын – сүргін құрбандарының тізімі, қоғамдық қызметтері, тағдырлары көрсетілген.

Лухтанов А.

Да здравствует власть рабочих и крестьян, долой коммунистов и коммунию // Простор. – 2005. – №12. – С.10-39.

Аннотация:

Автор повествует о крестьянском противостоянии советской власти, об участии и сопротивлении с оружием в руках в восстаниях. Особое внимание уделено восстанию под руководством Федора Толстоухова - хлебороба, интеллигента-учителя, политического деятеля местного масштаба. Бухтарминский Робин Гуд XX столетия.

Никифоров В.

Тайное захоронение / В. Никифоров // Рудный Алтай. – 1996. – 6 апреля.- С.4.

Аннотация:

Автор в статье пишет о лидере восстаний Усть-Каменогорского уезда – Ф.Толстоухове, в частности о его смерти. Анализируя разные взгляды о смерти Ф.Толстоухова, придерживается к тому, что он погиб во время атаки красноармейцев. Также автор пишет о неизвестных страницах жизни Ф.Толстоухова и его роли во время восстания.

Нәсенов Б.

Абыралы – Сарыарқаның кіндігі. 3 кітап. – Новосибирск, 2007. – 642 б.

Аңдатпа:

Бірнеше кітаптан тұратын бұл еңбектің 3 кітабында автор XX ғасырдың 20-30 жылдарындағы Абыралы ауданының тарихы талдаған. Ұжымдастыру, байларды тәркілеу және қуғын – сүргіннің Абыралы ауданының әлеуметтік – экономикалық жағдайына, азаматтарының тағдырына тигізген зардабы көрсетілген. Сонымен қатар, Кеңес өкіметіне қарсы

Абыралы шаруаларының көтерілісі, себептері, салдары да автормен талданған.

Нурбекова Р.К.

Шығыс Қазақстандағы ұжымдастыру шаралары // ХАБАРШЫ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, «Тарих және саяси-әлеуметтік ғылымдар» сериясы. - 2017. - №3(54).

Аңдатпа:

Мақалада Шығыс Қазақстандағы ұжымдастыру шараларының алғышарттары мен барысы және жүрісі барысындағы ел экономикасы мен әлеуметтік, демографиялық жағдайына әсері. Сондай –ақ ұжымдастыру шараларының Шығыс өлкеге тигізген әсері мен зардаптары мұрағат құжаттары негізінде терең талданылып тұжырымдалған.

Нурбекова Р.К.

Алаш қайраткері - Әлихан Бөкейханов //«Алаш Орда: Қазақ мемлекеттілігінің қалыптасуы және қазіргі заман». Халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференция материалдарының жинағы. 2 бөлім - Өскемен: С. Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2013.-205-211 бб.

Аңдатпа:

Мақалада Алаш қайраткері - Әлихан Бөкейхановтың өмірі мен қоғамдық қызметі және қоғамдық қызметі жолындағы табыстары мен қиындықтары, Алаш халқының тарихында Әлихан Бөкейхановтың алар орын мен бүгінгі ұрпаққа жеткен тәлімдері зерделеніп талданылған.

Нурбекова Р.К.

XX ғасырдың 30-жылдарындағы Шығыс Қазақстан өңірінен Қытайға халықтың қоныс аударуы // Этнодемографические процессы в Казахстане и сопредельных территориях: Сб.науч.трудов XV Международной научно-практической конференции (15-16 октября 2015 г., Усть-Каменогорск).-Усть-Каменогорск: «Медиа-Альянс», 2015, С.255-258.

Аңдатпа:

Мақалада XX ғасырдың 30-жылдарындағы Шығыс Қазақстан өңірінен Қытайға халықтың қоныс аударуы кеңестік әкімшіл-әміршіл саясатының белең алуының салдарынан жүрді, қуғын – сүргіннен, жаппай ұжымдастыру салдары мен кәмпескелеуден қашқан қазақ ауылдарының халқы жаппай қоныс аудару арқылы елдегі жағдайдан құтылу үшін, өзге елден пана табуды әрекеттері зерттелініп тұжырымдалған.

Нурбекова Р.К.

Қазақстандағы кеңестік әкімшіл-әміршіл саясатының әлеуметтік-демографиялық мәселелерінің зерттелуі // Қожа Ахмет Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, 1916 жылғы ұлт-азаттық қозғалыстың 100 жылдығына арналған «1916 жылғы ұлт-азаттық қозғалыс: тарихнамалық және деректанулық зерттелуі

мәселелері» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік интернет-конференция материалдарының жинағы. 2017

Аңдатпа:

Мақалада Қазақстанда кеңестік өкіметінің орнауы мен әкімшіл-әміршіл саясатының елдің әлеуметтік-демографиялық жағдайына үлкен әсері болды, Шығыс Қазақстанның шекара аймақтарынадағы елді мекендердегі әлеуметтік және демографиялық жағдайдың өзгерісі мұрағат деректері негізінде талданылып, зерделенген.

Нурбекова Р.К.

XX ғасырдың 20-40 жылдарындағы Шығыс Қазақстан өңіріндегі жергілікті кеңестердің тарихы: монография. - Өскемен. 2017-178 б.

Аңдатпа:

Монографияда Шығыс Қазақстан өңірінің 1920-1940 жылдар тарихына арналған мұрағаттық құжаттар қоры негізінде, жергілікті алғашқы қазақ шаруа солдаттарының, одан 1918 жылдан жұмысшы-шаруа және қызылармиялық, 1936 жылдың еңбекші депутаттардың кеңестердің құрыла бастауы, саяси – әлеуметтік, экономикалық және мәдени салаларындағы ашылмай келген жаңа жақтарын, қазіргі уақыт талабына сай қалыптасқан жаңа көзқарастар негізінде, өкіметтің жергілікті жеде жүргізген саясаты, 1920-1930 жылдардағы кеңестерге әлеуметтік қайта құрулардың оралуы, индустрияландыру, ұжымдастыру, 20 - жылдардағы мемлекеттің алғашқы қадамдарының бекітілуі, 1930-1940 жылдардағы оқиғалар еңбектің мазмұнын қамтиды.

Нұрбекова Р.Қ.

Шығыс Қазақстан өлкесінен халықтың босуы (Зайсан Шекаралық аудандық деректерінен) // Межнациональное согласие стратегический курс развития Казахстана: сб. тр. – У-Ка. – ВКГУ. – 1998. – 148-155 с.

Аңдатпа:

Автор Шығыс Қазақстан өлкесіндегі ұжымдастыру шараларын жүргізу барысындағы Кеңес өкіметінің күштеу саясатының салдарынан Қытаймен шекаралық аумақта орналасқан Зайсан ауданынан қазақтардың шет елге көшуі қарастырған. Мақалада қазақтардың Қытай көшу себептері толығымен қарастырылып, көшкен азаматтардың әлеуметтік статусына назар аударылған.

Омарбеков Т.

Қазақ шаруаларын жеке меншік қожалықтарынан айыру және ұжымдастыру: тарихы мен тағылымы" // Тарих ғыл. докторы. дисс. авторефераты.— Алматы, 1994 — 35 б.

Аңдатпа:

Автор диссертацияда ұжымдастыру жылдарындағы Қазақстан байлары мен ауқатты шаруаларын тәркілеу, мемлекетке астық пен ет өткізудегі кеңес өкіметінің күштеу тәсілдері туралы қарастырған. Сол мағлұматтардың ішінде Шығыс Қазақстанға қатысы мәліметтер де ұсынылған. Тың деректердің негізінде бұл мәселелерді аймақтық аспектіде қарастырып,

Шығыс Қазақстан өлкесінде ұжымдастырудың жүру барысы, байларды тәркілеу шараларының зардаптары да талданған.

Омарбеков Т.

20-30 жылдардағы Қазақстан қасіреті. Көмекші құрал. – Алматы: Санат, 1997. – 320 б.

Аңдатпа:

Автор ХХ ғасырдың 20-30 жылдарындағы Қазақстан қасіреті ретінде ұжымдастыру және оның зардаптары, осы үрдіс барысындағы байларды тәркілеу және жер аудару, қазақтардың шет елге көшуі, аштық және тағы басқа мәселелерді жаңа ғылыми әдіснамалық негізде қарастырған. Бұл мәселелерді зерттеуде Шығыс Қазақстандағы ұжымдастырудың зардаптары туралы мәліметтерді ұсынып, аймақтық аспектіде зерттеушілік талдау жасайды. Мұрағат деректерінің негізінде Шығыс Қазақстанның тәркіленген байларының тізімі беріліп, шекаралық аудандардағы қазақтардың шет елге көшу мәселесін терең зерттеген.

Омарбеков Т.

Зобалаң. Күштеп ұжымдастыруға қарсылық. Алматы: Рауан, 1994. – 387 б.

Аңдатпа:

Автор бұл еңбекте ұжымдастыру жылдарындағы кеңес өкіметінің күштеу саясатына қарсы шаруа көтерілістері туралы жазған. Солардың ішінде Шығыс Қазақстан өлкесінде болған Өскемен, Зырян, Катонқарағай, Самар, Көкпекті, Абыралы, Шыңғыстау аудандарындағы көтерілістер туралы да тың деректердің негізінде қарастырған. Көтерілістердің себептері, мерзімдік негізде жүру барысы, көшбасшылары және жазалау шаралары туралы да толық талдау жасаған. Автордың пікірі бойынша, Ф.Толстоухов бастаған Өскемен және Зырян аудандарындағы көтеріліс – Қазақстандағы орыс шаруалары қатысқан бірден – бір көтеріліс ретінде көрсетіледі.

Өскембай Ә.А.

Алаш қайраткерлерінің ұлттық идеясы //«Алаш жолы-мәңгілік тілдің түп қазығы», Облыстық ғылыми-практикалық конференцияның материалдар жинағы, Семей, 2017, 22-27 б.

Аңдатпа:

Мақалада Алаш қайраткерлерінің қазақ қоғамын дамытуға қосқан еңбектеріне жан-жақты талдаулар жасалынған. Әсіресе шығыстағы Алаш қайраткерлері: Әлихан Бөкейханов, Райымжан Мәрсеков, Шәкәрім Құдайбердіұлы, Отыншы Әлжанов, Биәхмет Сәрсеновтардың ұлттық идеялары мен өлкенің әлеуметтік-экономикалық жағдайын дамытуға қосқан озық ойларына баға берілді. Сонымен қатар, мақалада олардың саяси қуғын-сүргінге ұшыраған кездері туралы деректер қарастырылған

От депортации к интеграции: документы и материалы, посвященные 60-летию депортации чеченцев и ингушей в Казахстан: Международный фонд гуманитарной помощи «Нур» / Составители:

Е.М. Грибанова, А.А. Гунашев, А.С. Зулкашева, Л.Н. Сапонова. – А: Дәуір, 2004 – 256 с.

Аннотация:

Сборник содержит документы выявленные сотрудниками Архива Президента Республики Казахстан, в них содержатся свидетельства о реальных проблемах, с которыми столкнулись чеченцы и ингуши в Казахстане, о трудностях возвращения на историческую родину. Сборник представлен также докладами участников конференции, воспоминаниями жертв депортации.

Под грифом секретности.

Откочевки казахов в Китай в период коллективизации. Реэмиграция 1928-1957 гг. Сборник документов / Сост. О. В. Жандабекова. – Усть-Каменогорск, 1998. – 100 с.

Аннотация:

В сборнике опубликованы архивные материалы, свидетельствующие о откочевках казахского населения Восточного Казахстана в Китай, как формы сопротивления силовой политике советского государства в Казахстане.

Сайлаубай Е.Е.

Алаш қозғалысы: Құжаттар мен материалдар жинағы. Сәуір 1901ж. – Желтоқсан 1917ж. Ш. Ш. Уәлиханов атындағы тарих және этнология институты. Қазақстан Республикасы Президентінің мұрағаты. Т. 1. - Алматы: Алаш, 2004. - 552бет.

Аңдатпа:

Мақалада Алаш қозғалысы сияқты ұлт тарихындағы аса ірі оқиғаға қатысы бар мәселелердің барлығына шынайы, толымды баға берілуі қажеттігіне назар аударған. Негізгі дерек көздері ретінде ең алдымен, Алаш қайраткерлерінің өз еңбектеріне үңілудің басты қажеттілігі көрсетілген. Өйткені, олардың еңбектерінен қозғалыстың мақсат, міндеттері жөніндегі негізгі деректерді қарастыруға болады.

Сайлаубай Е.Е.

Семейдегі Алашорда үкіметінің құжаттары мен іс-қағаздары // Абай. – 1999. - №3. – 45-52 б.

Аңдатпа:

Автордың «Семейдегі Алашорда үкіметінің құжаттары мен іс-қағаздары» атты мақаласы Алашорда үкіметі тарихының ғылыми зерттеу арнасын кеңейтуде әрі аталмыш үкіметтің қызметін жан-жақты көрсетуде Семей қаласындағы «Қазақстан Республикасы Шығыс Қазақстан облысы қазіргі заман тарихының құжатнама орталығының» мұрағат қорларында сақталған нақты құжаттамалық материалдар жинақтамасы берген.

Сайлаубай Е.Е.

Алаштану мәселесінің зерделеу //Шәкәрім атындағы Семей мемлекеттік университетінің Жаршысы. – 2001. - №1.

Аңдатпа:

Мақалада ұлт азаттығы үшін, тәуелсіздік пен бостандық жолында құрбан болған тарихи тұлғалардың ерліктері мен еңбектері туралы жаңа, тың мәліметтер ұсынып, олардың сондағы армандары мен мақсат-мүдделерін қазіргі қазақтың мүддесімен ұштастырған. Еңбекте Алаш қозғалысы туралы ірі ғалымдардың жүргізген зерттеулері, жазылған еңбектері топтастырыла қарастырылған.

Сайлаубай Е.Е.

Алашорда тарихынан // Қазақстан мемлекеттік тәуелсіздік жолында: тарих және қазіргі заман халықаралық ғылыми практикалық конференцияның материалдары. - 2 бөлім. – Семей. – 2001. - 11-14 сәуір.

Аңдатпа:

Ғылыми жұмыста Тәуелсіздік алғаннан кейін бұрын тыйым салынған – Алаш қозғалысы тақырыбы қазіргі таңда отандық тарихымыздың маңызды құрамдас бөлігі ретінде қайта зерттелуі негізделген. Алаш зиялыларының өмірі мен ісін мұқият зерттеп, олардың жетістіктерін бағалап, қателіктерінен сабақ алу, даналығын бағамдап, олар ашқан ақиқатты пайымдау қажеттігі қарастырылған. Алашорданың тарихы туралы тың деректермен толықтырылған.

Сайлаубай Е.Е.

Алаш автономиясы және Алашорда үкіметінің тарихи кезеңдегі қызметі. МОН РК Семипалатинский филиал университета «Кайнар», Семипалатинская государственная Медицинская академия. Международная творческая студия «Радуга», «Целостные видение мира» // Материалы международной научно-практической конференции. 14-16 января 2001 г.). – Семипалатинск. - 2001.

Аңдатпа:

Мақалада Алаш қозғалысы, Алаш партиясының құрылуы мен Алашорда үкіметінің тарихын және қазақ зиялыларының ұлттық идеяларын жандандыруға байланысты күресін тарихилылық, партиялық, объективтік принциптерге сүйеніп, тарихи-салыстырмалық әдістері арқылы зерттеулік жұмыстар жасалынған. Тарих ғылымында тарихи үрдістерді бағалауда Алаш қозғалысы және Алаш партиясы мен Алашорда үкіметінің қызметі қазақ ұлттық идеяларын негізі ретінде баяндалған.

Сайлаубай Е.Е.

Кеңес-Алашорда қарым-қатынастары (ақпан 1918 жыл - мамыр 1918 жыл) МОН РК Семипалатинский филиал университета «Кайнар», Семипалатинская государственная Медицинская академия. Международная творческая студия «Радуга», «Целостные видение мира» //Материалы международной научно-практической конференции. 14-16 января 2001 г. - Семипалатинск. – 2001.

Аңдатпа:

Мақалада Алашорданың Кеңес өкіметінің, антикеңестік ресейлік күштермен байланысты және ресейлік азаматтық қарсыласу жылдарындағы

ұстанған позицияларының тарихи түп-тамырын түсіндіруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ Алашорда қайраткерлерінің саяси тұрғыдағы өзіндік бет бейнесін көрсету қарастырылған. Алашорда маңында топтасқан қазақ зиялыларының қазақ халқының болашағын қамтамасыз ету мақсатында қоғамдық саяси өмірде жетекші рөлге көтерілгенін ашып көрсетуде қарастырылған.

Сайлаубай Е.Е.

Шығыс Алашорда //Семь дней. – 2001. - №54.

Шығыс Алашорда //Семь дней. – 2002. - №1-5.

Аңдатпа:

Ғылыми мақалаларда ұлттық зиялы қауым өкілдерінің қалыптасу тарихының жан-жақты ғылыми негізде талданып, олардың Алашорданың Шығыс бөлімінің қызметін дамытудағы тарихи маңызын көрсеткен. Сонымен қатар, мақалада Алашорданың тарихында Шығыс бөлімнің рөлі мен тарихи орны атуралы тұжырымды қорытынды жасалған.

Сайлаубай Е.Е.

Қазақ автономиясы және Алашорданың құрылуы // Қазақ гуманитарлық заң университетінің ғылыми жинағы. Семей заң институты. Семей, 2002. (наурыз – сәуір)

Аңдатпа:

Мақалада автор Алаш партиясының бастау көздері, Алашорда үкіметінің саяси рөлі және қазақ зиялыларының халық бостандығы жолындағы күресін және олардың ғылыми саяси еңбектерінің маңызын, өзектілігін қарастырған. Алашорда үкіметінің саяси үрдістегі ақ гвардияшылдармен және Кеңес үкіметі арасындағы қарым-қатынастары, Алаш зиялыларының Алаш қозғалысындағы Қазақ автономиясын құрған кеңес өкіметі емес, Алашорда кеңесі мен Алашорда үкіметі болғандығын көрсеткен.

Сайлаубай Е.Е.

М.О. Әуезовтың Семейдегі атқарған қоғамдық – саяси қызметі тарихынан (XX ғ. 20-жылдары) //Евразия орталығы. - 2007. - №5(6).

Аңдатпа:

Автор мақалада жазушының жастық шағын Семейде өткізіп, әлеумет ісіне араласқаны, тіпті түрлі қоғамдық қызметтерді атқара жүріп, шығармашылығының шынарына айналған әңгіме-повестерін осы жерде жазуы, оның болашағына шығармашылық жағынан зор мүмкіншіліктер жасағанын атап көрсеткен. Қоғамның ісіне білек сыбана кірісіп, ғылыми шығармашылық ізденістері, баспасөздегі еңбектері арқылы үлкен беделге ие болғанын көрсете білген.

Сайлаубай Е.Е.

Алашорда қайраткерлерінің Семей облысындағы земство мекемелерін құрудағы қызметі //Қазақстан мұрағаттары. – 2007. - №2 (4). - 18-26 б.

Аңдатпа:

Мақалада автор белгіленген тақырыпқа сәйкес елеулі оқиғалар мен тұлғалар, айшықты сәттер мен кезеңдер, айрықша еңбектер мен сөздер жөнінде мағлұмат берілген. Басылымында ірі оқиғадан бастап нақты ақпарат, мәліметтерді толығымен көрсетуге тырысқан. Земство мекемелерін құрудағы Алаш қайраткерлерінің атқарған қызметтері мен рөлі туралы тұжырымды қорытынды жасаған.

Сайлаубай Е.Е.

Күншығыс Алашорда қызметі тарихынан // Алаш қозғалысы идеясының Еуразия кеңістігіндегі ықпалы: тарих және қазіргі кезең. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. ҚР МАМ, ҚР БҒМ, ШҚО Әкімшілігі, Шәкәрім атындағы СМУ, СМПИ, Алаштану ҒЗО. Семей, 2008. - 159-168 б.

Аңдатпа:

Ғылыми мақала Алашорда тарихының жан-жақты ғылыми негізде қаралуына және оның Шығыс бөлімінің қызметінің тарихи маңызын көрсетуге бағытталған. Әсіресе Алашорданың Кеңес өкіметінің, антикеңестік ресейлік күштермен байланысты және ресейлік азаматтық қарсыласу жылдарындағы ұстанған позицияларының тарихи түп-тамырын түсіндіруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, Алашорда қайраткерлерінің саяси тұрғыдағы өзіндік бет - бейнесін көрсету қарастырылған. Алашорда маңында топтасқан қазақ зиялыларының қазақ халқының болашағын қамтамасыз – мақсатында қоғамдық саяси өмірде жетекші рөлге көтерілгенін ашып көрсетуді қарастырылған.

Сайлаубай Е.Е.

Алаштың арқаланған арыстарының қилы тағдыры // Алаш қозғалысы идеясының Еуразия кеңістігіндегі ықпалы: тарих және қазіргі кезең. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. ҚР МАМ, ҚР БҒМ, ШҚО Әкімшілігі, Шәкәрім атындағы СМУ, СМПИ, Алаштану ҒЗО. Семей, 2008. - 168-171 б.

Аңдатпа:

Бұл мақала ұлттық интеллигенцияның қалыптасу тарихының жан-жақты ғылыми негізде қаралуына және қызметінің тарихи маңызын көрсетуге бағытталған. Сондай-ақ, Алашорда қайраткерлерінің саяси тұрғыдағы өзіндік бет-бейнесі көрсетілген. Алашорда маңында топтасқан қазақ зиялыларының қазақ халқының болашағын қамтамасыз ету мақсатында қоғамдық - саяси өмірде жетекші рөлге көтерілгенін ашып көрсетуде қарастырылған. Автор Алаш идеясын жүзеге асырған қазақ интеллигенциясы өкілдерінің Кеңес өкіметінің қуғын-сүргін саясатының құрбаны болып, оның жеке өмірлері мен шығармашылықтарына кері әсер еткендігін көрсете білген.

Сайлаубай Е.Е.

Ә.Бөкейханов және Алашорда үкіметі // Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығы мен Әлихан Бөкейханның 145 жылдығына арналған «Алаш мұраты және Тәуелсіз Қазақстан» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның

материалдарының жинағы. Астана: ТОО «Беркут-Принт», 2011.- 146-159 бб.

Аңдатпа:

Мақалада автор ХХ ғасырдың басындағы Семей облысының қоғамдық – саяси өмірін Алаш қайраткері Ә.Бөкейханның қоғамдық қызметімен тығыз байланыстыра қараған. Кейін Алаш Орда үкіметінің астанасы ретінде Семейдің қазақ зиялы қауымының саяси орталығына айналу үрдісін көрсеткен. Ә.Бөкейханның Алаш идеясын тұжырымдауы мен кеңес өкіметінің қуғын – сүргін құрбаны ретіндегі тағдыры да автордың назарынан тыс қалмаған көрсетеді.

Сәтиев Х.

Алаш арыстарының аты жаңғырды // Семей таңы. — 2015. — 3 қараша.

Аңдатпа:

Автор мақалада Алаш Орда үкіметінің негізін қалап, оның тәуелсіздігін қамтамасыз етуге тырысқан Алаш қайраткерлерінің өлке тарихындағы рөлі көрсеткен. Ә.Бөкейханов, Ж.Аймауытов, А.Байтұрсынов сынды қайраткерлермен қатар, жергілікті белсенділер – О.Әлжанов, Р.Марсеков, Ш.Құдайбердіұлы және тағы басқалардың қоғамдық қызметтері туралы көрсетеді. Автор олардың Алаш Орданың ғана емес, өлкенің, Семей қаласының тарихындағы маңызды рөлін атап айтқан.

Сәтиев Х.

Отыншы Әлжановты білесіз бе? // Семей таңы. - 2009. - 4 маусым.

Аңдатпа:

Автор О.Әлжановтың биографиясының бүгінге дейін белгісіз болған жақтарын ашып, тың деректермен толықтырған. Оның ағартушылық саладағы еңбектері, Көкпектідегі орыс-қазақ училищесінің меңгерушісі қызметі туралы жазған. Сонымен қатар, О.Әлжановтың Ресейдің қазақ даласындағы білім беру жүйесінің миссионерлік бағыттарының зардаптарын көрсетудегі қызметі ерекше назарға алынған.

Сәдуақасова П.Қ.

Қазақстандағы саяси репрессия // Қарағанды университетінің хабаршысы. - 2009.- 110-116 бет.

Аңдатпа:

1937–1938 жж. саяси репрессия бұрынғы КСРО-ғы жеке тұлғаларға қарсы ұйымдастырылған қуғын-сүргін шараларының ең шарықтаған кезеңі болады. Ол бірнеше факторлардың, әсіресе белгілі әлеуметтік-саяси топтардың, соның ішінде Б (б) КП-нің билік үшін күресінің нәтижесі болып табылады. Бұл күресте И.Сталиннің жеке билігін орнату барысында тек шынайы қарсыластарын ғана емес, бәсекелестерін, сталиндік режимнің қарсыластарын да жоюға бағытталған саясат негізгі роль атқарады. Мақалада Қазақстандағы саяси репрессиялардың жүзеге асуы сондай – ақ Шығыс Қазақстандағы репрессияланған тұлғалар саны Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік мұрағаты деректері негізінде сараланып сипатталған.

Смағұлова С. О., Беркімбай А.

XX ғасырдың 20-30 жж. Кеңес үкіметіне қарсы халық наразылықтары : (Шығыс Қазақстан облысы бойынша) // Отан тарихы. - 2017. - № 1. - 38-49 б.

Аңдатпа:

Авторлар мақалада Кеңес өкіметінің күштеу саясатына қарсы Шығыс Қазақстан өлкесіндегі көтерілістер туралы жазған. Мақалада көтерілістердің себептері талданып, жүру барысы жан – жақты сипатталған. Сонымен қатар, қатысушылардың әлеуметтік жағдайларын талдап, негізгі қозғаушы күшті анықтаған. Авторлар Кеңес өкіметінің көтеріліске қатысушыларды жазалау шараларын да назардан тыс қалтырмаған.

Смағұлова С. О.

XX ғасырдың 20-30 жылдары "Алаш" мүшелерінің қудалануы // Отан тарихы. - 2007. - № 4. - 5-17 б.

Аңдатпа:

Автор мақалада қуғын – сүргінге ұшыраған «Алаш» партиясының мүшелерінің қоғамдық қызметі мен тағдырларына ерекше назар аударған. Соның ішінде, Семей қаласындағы «Алаш» партиясының қызметі мен мүшелерінің қоғамдық қызметтері де талданған. Қуғын – сүргін құрбандары ретінде олардың тағдырына тоқталған.

Тайжігіт Б.

Алаштың ардақтысы: отыншы Әлжановты лайықты бағалай алып келеміз бе? // Ертіс өңірі. - 2015. - Б.11

Аңдатпа:

Автор О.Әлжановтың Алаш Орда үкіметіндегі қоғамдық қызметін көрсете отырып, оның әлі де халық назарына ілінбеген еңбектері туралы зерттеу қажеттілігін атап көрсеткен. Әсіресе, білім беру саласындағы, қазақ қоғамының сауаттылығын арттыру мақсатында жүргізген қызметтері туралы тың деректерді ұсынған.

Сыдыков Е.Б. (Составитель)

Гонимые голодом. Сборник документов // Семей, 2010. – 693 с.

Аннотация:

В книге собраны документы о судьбе десятков тысяч казахов, бежавших от голода в Сибирь в начале 30-х годов XX века.

Сыдыков Е.Б.

Шакарим. М.: Молодая гвардия, 2012. - 351[1] с.: ил. - (Жизнь замечательных людей: сер. биограф.; вып. 1397).

Аннотация

Жизнь Шакарима Кудайбердиева (1858–1931) оборвалась трагически - от пули чекиста. Ранняя безотцовщина, но воспитание под сенью дедовских заветов, приобщение к литературному творчеству под влиянием дяди, поэта-мыслителя Абая Кунанбаева, путешествие в Стамбул и Мекку, пример Л.Н. Толстого и отшельничество, дальнейшее восхождение к

духовной жизни - все это воплотилось в его философию «наука совести». Привлекаемый по статье как враг народа, он был реабилитирован, но запрет на творчество поэта, теперь уже обвинявшегося в «буржуазном национализме», продолжал действовать. Незаурядный ученый стал широко известен лишь в конце XX века, когда его произведения стали доступны широкому кругу читателей. Дано целостное жизнеописание Шакарима Кудайбердиева - феноменальной личности, поэта, философа, историка, музыканта, переводчика

Талдыбаев Ж.

Қазақстандағы репрессиялық жазалау іс әрекеттеріне ұшыраған қазақ интеллигенциясының саны мен құрамындағы демографиялық мәселелер (1926-1959 жж.) Источник: <http://e-history.kz/kz/contents/view/2322> © e-history.kz

Аңдатпа:

1920 - 1950 жылдардың аралығындағы қазақ интеллигенциясы жөніндегі демографиялық зерттеулер бүгінде тың деректер ұсынып, сол кездегі қоғамдық, әлеуметтік дамудың сырын жете білуге жол ашуда. 1926 - 1959 жылдар аралығында республика халқының арасында қазақтардың саны 27,1 пайызға кеміп, азайғандығы байқалады. Осылайша қазақ халқы өзінің ата жұртында отырып өз ана тілінен, ұлттық ерекшелігінен, өз мемлекеттігін сезінуден айырмақшы болған қауіпті қара сызықты алғаш рет аттаған еді. Демек, зерттеу аралығында Қазақстан интеллигенцияларының арасында қазақ интеллигенциясының саны мен құрамындағы өзгерістер байқалынды. Яғни, бұдан қазақ мамандарының қызмет түрлерінің әр түрлі салалары бойынша қалыптасып, саны мен үлесі артып, қазақ интеллигенциясы қатарының өсіп келгеі байқалады. Мақалада жалпы ел көлемінде және Шығыс өлкесінде репрессияға ұшыраған қазақ интеллигенциясы туралы ақпараттар талданылған.

Талдыбаев Ж.

Қазақ халқы: әлеуметтік құрамындағы тарихи демографиялық өзгерістер (1926-1959 жж.). //Отан тарихы- 2016 №2 (74) 172-186 б.

Аңдатпа:

Мақалада 1926 және 1959 жж. аралығындағы қазақ халқының әлеуметтік құрамындағы тарихи демографиялық өзгерістер қарастырылады. Ауыл қазақтарының әлеуметтік құрамы, жұмысшылар арасындағы қазақтардың саны мен үлесі және қазақ интеллигенциясының саны мен құрамы зерттеу аралығындағы жылдарға сәйкес санақтар мен статистикалық мәліметтерге сүйеніп, мұрағат құжаттарының негізінде және тарихи демографиялық бағыттарда қарастырылған еңбектер мен ғылыми зерттеулерді қарастыру арқылы жазылған. Қазақстандағы саяси құғындаулар мен репрессиялық зобалаңдарға ұшыратылған қазақ интеллигенциясының сандық құрамы және тағдыры мен тағлымына демографиялық жағынан талдаулар жасалып, зерттеулерге толы, сандық деректер мен жүйеленген іспетті ғылыми негізде баяндалады.

Токишқадиров Б. Б.

Күштеп ұжымдастырудың науқаны кезінде орын алған тәркілеу үрдісі // Шәкәрім атындағы СМУ хабаршысы=Вестник СГУ им. Шакарима. - 2011. - № 1. - 67-70 б.

Аңдатпа:

Автор ұжымдастыру кезеңіндегі маңызды мәселелердің бірі – байларды тап ретінде жою мақсатындағы тәркілеу үдерісі туралы қарастырған. Шығыс Қазақстанда байларды және ауқатты шаруаларды тәркілеу мәселесін мұрағат деректерінің негізінде талдап, оның қазақ қоғамына тигізген зардаптарын талдаған.

Шишкин В.

Взаимоотношения Алаш-Орды и Временного Сибирского правительства //Известия Уральского государственного университета Сер.2. Гуманитарные науки. – 2011. - №4. С. 110-123.

Аннотация:

Анализируются взаимоотношения двух областных органов государственной власти - Всекиргизского временного народного совета (Алаш-Орда) и Временного Сибирского правительства, возникших в условиях распада российской государственности в конце 1917 - начале 1918 г. Делается вывод о существовании объективных предпосылок для их солидарного политического поведения, обусловленных общностью стратегической цели - достижением автономии в составе демократической федеративной республики Россия. Рассматриваются разногласия по вопросам о том, как, когда и в каких формах можно было достичь этой цели в условиях начавшейся широкомасштабной гражданской войны, которые привели к тому, что потенциальный союз этих правительств не состоялся.